

Rijkswaterstaat
Ministerie van Infrastructuur en Milieu

Subsidieonderzoek Ruimtelijke Adaptatie

Klimaatbestendig en waterrobuust inrichten

Deel 2 Factsheets subsidieregelingen Ruimtelijke Adaptatie

S-tec B.V.

Subsidieonderzoek

Hezelburcht B.V. en S-tec B.V.

2 maart 2016

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	2
Kansen voor West II.....	3
OPZuid.....	5
OP-Oost.....	7
OP Noord-Nederland	9
INTERREG VA.....	12
INTERREG VB	15
INTERREG EUROPE.....	19
LIFE.....	21
HORIZON2020.....	26
Plattelandsontwikkelingsprogramma (POP3)	28
ELENA	32
Deltafonds.....	34
Topconsortium voor Kennis en Innovatie Water	35
Regeling subsidies hoogwaterbescherming 2014.....	37
Subsidieregeling Stimulering herbestemming monumenten.....	39
Besluit Rijkssubsidiëring Instandhouding Monumenten (Brim)	40
Energie Investeringsaftrek (EIA)	41
Milieu Investeringsaftrek (MIA)	43
Stimuleringsregeling Duurzame Energieproductie + (SDE+)	44
Wet Bevordering Speur- en Ontwikkelingswerk (WBSO)	46
Developmentally Relevant Infrastructure Investment Vehicle (DRIVE)	47
Waddenfonds.....	50
MIT Regio en Topsectoren	52
Eurostars.....	57

Kansen voor West II

Toelichting

Het Operationeel Programma West-Nederland (OP West) is een gezamenlijk subsidieprogramma van de provincies Flevoland, Noord-Holland, Utrecht en Zuid-Holland, samen met de steden Amsterdam, Den Haag, Rotterdam en Utrecht, voor activiteiten die medegefinancierd worden uit het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling (EFRO).

Kansen voor West II zet in op innovatie, koolstofarme economie en stedelijke ontwikkeling. Het programma bestaat uit een aantal prioriteitsassen en doelstellingen. Onder deze doelstellingen kan een subsidieproject worden ingediend.

Prioritaire As 1: Versterken van Onderzoek, Technologische Ontwikkeling en Innovatie

Doelstelling 1 : Valorisatie. Het stimuleren van de ontwikkeling van (met name internationaal) vermarktbare producten en diensten.

Doelstelling 2 : Investeringsvermogen. Vergroten van het investeringsvermogen voor innovatie in het mkb.

Prioritaire As 2: Ondersteuning van de omschakeling naar een koolstofarme economie in alle sectoren

Doelstelling 3 : Het bevorderen van de toepassing van duurzame energieopwekking en toepassing van restwarmte en het gebruik van biomassa als hernieuwbare vorm van energie.

Doelstelling 4 : Energiebesparing en opwekking duurzame energie in de bestaande bouw door middel van het integreren van duurzame energie of hernieuwbare energiebronnen.

Prioritaire As 3: Bevorderen van werkgelegenheid en ondersteuning arbeidsmobiliteit

Doelstelling 5 : Arbeidspotentieel. Koppelen van het toekomstig arbeidspotentieel aan de ontwikkeling van de werkgelegenheid.

Prioritaire As 4: Bevorderen van sociale insluiting en bestrijding van armoede

Doelstelling 6 : Vestigingsklimaat. Het verbeteren van het stedelijk vestigingsklimaat, door het leveren van kwalitatief hoogwaardige en toegankelijke werk/bedrijfslocaties.

Subsidieactiviteiten

West-Nederland zet onder doelstelling 1 Valorisatie in op de volgende actielijnen:

- a. Samenwerking MKB en kennisinstellingen met als doel valorisatie.
- b. Toepassing van nieuwe kennis aansluitend bij eindgebruikers.
- c. Aanjaagprojecten voor clusterontwikkeling.

Bij actielijn b kan subsidie worden aangevraagd voor het opzetten van *proeftuinen* en *demonstratiecentra*. Om oplossingen te bedenken voor maatschappelijke opgaven waar economische potentie in zit wordt samen met de eindgebruiker (technologische) toepassingen bedacht, ontwikkeld, ontworpen, getest en geëvalueerd (open innovatie model). Het is daarbij belangrijk dat in een vroegtijdig stadium alle stakeholders aan tafel zitten. Dat komt vooral tot stand in proeftuinen. Dit kunnen zowel fysieke als digitale omgevingen zijn, zoals proeftuinen voor zorginnovatie, *klimaatadaptatie* en (voedsel)veiligheid en mobiliteit. In een proeftuin kunnen

partijen infrastructuur met elkaar delen en worden ideeën uit verschillende sectoren gecombineerd om tot de beste oplossingen te komen. Om de innovatieve ideeën ook daadwerkelijk te verkopen is het vaak van belang om potentiële (internationale) klanten te laten zien wat zij aan een innovatie hebben en ze over de streep te halen om tot aankoop over te gaan. Dit kan in demonstratiecentra.

Belangrijkste voorwaarden

Voor de prioritairere assen 3 en 4 geldt dat alleen de G-4 steden hiervoor projecten kunnen indienen.

Subsidiebedrag

Het subsidiepercentage bedraagt 40 tot 50%. Er is bij Kansen voor West geen minimum of maximum subsidiebedrag vastgesteld. Aangezien het project een zekere impact moet hebben en de verantwoordingslast hoog is, wordt aangeraden om uit te gaan van projecten met een begroting van minimaal 200.000 euro. Als het project aansluit bij het beleid van de provincie of G4 waarin het project wordt uitgevoerd, kan naast de EFRO subsidie een bijdrage bij de betreffende provincie worden aangevraagd (cofinanciering).

Deadline

De subsidie van Kansen voor West komt niet in één keer beschikbaar. Per prioriteit vindt een openstelling plaats.

Meer informatie

Meer informatie is te verkrijgen via de Ruud van Raak van Managementautoriteit Kansen voor West (telefoon: 010 489 3667) of op <http://www.kansenvoorwest.nl/>. Iedere provincie en de G-4 hebben een steunpunt ingericht (<http://www.kansenvoorwest2.nl/nl/steunpunten/>).

Aansluiting met thema's Ruimtelijke Adaptatie

De Operationele Programma's zetten vooral in op innovatie, valorisatie en koolstofarme economie. Om innovatie, samenwerking en marktintroductie te stimuleren worden proeftuinen gefaciliteerd. Om het bedrijfsleven te stimuleren om te komen tot innovatieve oplossingen voor de aanpak van de gevolgen van klimaatverandering kan een gemeente of regio met een consortium van stakeholders zoals de Kamer van Koophandel een proeftuin en/of demonstratie centrum inrichten (*thema beleidsontwikkeling en organisatie*). Aangezien in de proeftuin innovaties verder worden ontwikkeld op het gebied van klimaatadaptatie sluit deze subsidieregeling ook aan op de thema's van de dreigingen.

Toelichting

Het Operationeel Programma Zuid-Nederland (OP-Zuid) is het gezamenlijke subsidieprogramma van de provincies Limburg, Noord-Brabant en Zeeland voor activiteiten die bijdragen aan de ontwikkeling van Zuid-Nederland tot een dynamische en concurrerende kenniseconomie.

Zuid-Nederland blijft, evenals op nationaal niveau, achter op het vlak van zowel duurzame energieproductie als energie-efficiëntie. Zuid-Nederland wil (een deel van) die achterstand inlopen en daarmee haar bijdrage leveren aan de 'EU-headline targets' en bovendien het concurrentievermogen van de regionale economie ('clean tech') vergroten. De introductie van vernieuwende technieken en processen, evenals het naar de praktijk brengen van state of art bestaande technieken (slimme uitrol) is een noodzakelijke voorwaarde voor het bereiken van de gestelde energie- en CO2 doelen.

Voor het speerpunt innovatiebeoordering focust het OPZuid zich op crossovers tussen internationale topclusters onderling (high tech systems, chemie, agrofood) en met nationale topclusters met internationale potentie (life sciences & health, biobased, logistiek en maintenance). Voor het speerpunt koolstofarme energie ligt de nadruk op slimme uitrol in de bebouwde omgeving.

Binnen de investeringsprioriteit "Bevordering onderzoek en innovatie en het ontwikkelen van verbindingen en synergiën" onderscheidt het OPZuid drie specifieke doelstellingen:

- Specifieke doelstelling 1B1: Het versterken en verbreden van het Zuid-Nederlandse open innovatiesysteem in crossovers tussen de internationale topclusters en tussen nationale en internationale topclusters met een grotere deelname van het MKB daarin.
- Specifieke doelstelling 1B2: Het versterken van het valorisatievermogen van het MKB binnen de internationale en nationale topclusters om zo een bijdrage te leveren aan het oplossen van geïdentificeerde maatschappelijke uitdagingen en versterking van de topclusters.
- Specifieke doelstelling 1B3: Duurzame versterking van het systeem waarbinnen arbeidsvraag- en aanbod binnen de RIS3 topclusters op elkaar worden afgestemd om het innovatiepotentieel van de topclusters optimaal te benutten.

Binnen de investeringsprioriteit "Onderzoek, innovatie en gebruik van low-carbon technologie" kent het OPZuid 1 specifieke doelstelling:

- Specifieke doelstelling 4F1: Het stimuleren van innovatie gekoppeld aan slimme uitrol van koolstofarme technologieën en instrumenten gericht op de bebouwde omgeving.

Subsidieactiviteiten

- Het versterken en verbreden van het Zuid-Nederlandse innovatiesysteem door het stimuleren van cross-overs tussen de internationale topclusters onderling en tussen de internationale en de nationale topclusters. Dit geldt zeker ook voor het MKB, dat hiermee beter aan kan haken op de kennis die wordt ontwikkeld in onderzoeksprogramma's en op onderzoekscapaciteit bij derden.
- Stimulering van open innovatie en methoden en processen die daarbij aansluiten, zoals living labs, proeftuinen, co-creatie, sociale innovatie en het benutten van design.

- Bevordering van samenwerking tussen (MKB)bedrijven onderling en tussen (MKB)bedrijven, kennis- en onderzoeksinstituten en overheden.
- Betere aansluiting van het onderwijs op de arbeidsvraag naar technisch geschoolde mensen, door stimulering van onderwijsprogramma's en –voorzieningen waarbij zowel bedrijfsleven als kennisinstellingen betrokken zijn en die inspelen op de kwalitatieve eisen die het bedrijfsleven in de topclusters stelt aan technisch talent.
- Vernieuwing in technieken, producten, processen en diensten op het vlak van duurzame energieproductie en energie-efficiëntie.
- Slimme uitrol van nieuwe technieken in de bebouwde omgeving.

Belangrijkste voorwaarden

Het programma is met name gericht op het innovatieve MKB en het versterken van de samenwerking tussen bedrijfsleven, kennisinstellingen en overheden.

Het programma maakt gebruik van subsidietenders. Alle aanvragen die binnen de tenderperiode volledig en juist zijn ingediend en die beleidsmatig passen binnen het programma, worden kwalitatief beoordeeld door een externe, onafhankelijke deskundigencommissie. De deskundigencommissie beoordeelt of de projectvoorstellen van voldoende kwaliteit zijn én maakt – bij een dreigende overschrijding van het subsidieplafond – een rangschikking, waarbij de aanvragen met de hoogste kwaliteit het hoogste gerangschikt worden. Na afronding van de financieel-technische beschouwingen door Stimulus Programmamanagement worden de beschikbare middelen verdeeld in de volgorde van de rangschikking.

Subsidiebedrag

De maximale OPZuid-bijdrage wordt per tender bepaald. Voor 1B1 'Versterking innovatiesysteem' geldt een maximale bijdrage van 35%. Er geldt geen maximum voor de absolute bijdrage.

Deadline

Er is een call voor de prioriteit 'Versterking van het innovatiesysteem' (1B1) gepubliceerd met als openstellingstermijn 1 november 2015 – 29 februari 2016. De openstellingen voor 2016 zijn nog niet bekend.

Meer informatie

Meer informatie is te verkrijgen via: <http://www.stimulus.nl/opzuid/>

Aansluiting met thema's Ruimtelijke Adaptatie

Klimaatadaptatie en ruimtelijke adaptatie komen niet direct terug in de prioriteiten van het programma. Echter het programma biedt wel mogelijkheden voor het ondersteunen van het MKB, het faciliteren van samenwerking en het opzetten van proeftuinen en incubators. Een incubator is een gebouw waarin aan startende ondernemingen huisvesting, seed-capital, administratie, technische ondersteuning, contacten en management advies wordt geboden om het bedrijf een groeispuurt te geven. Incubators richten zich op ondernemingen in de pre-start en startfase. Mocht er zich een project voor doen in Zeeland en/of Noord-Brabant en het betreft innovaties, dan is het goed om dit te bespreken met het programmamanagement.

Toelichting

Het OP EFRO Oost-Nederland is een gezamenlijk subsidieprogramma van de provincies Overijssel en Gelderland en werkt aan structurele versterking van de economie in Gelderland en Overijssel. Het doel van het OP is dat meer Oost-Nederlandse MKB-bedrijven meer omzet halen uit nieuwe producten. Daarom wordt het MKB direct ondersteund bij de productontwikkeling.

Productvernieuwing is de basis voor behoud en vergroting van de concurrentiekracht en daarmee voor behoud van werkgelegenheid in Oost-Nederland.

Oost Nederland zet de EFRO-middelen in op innovatiestimulering en koolstofarme economie.

1. Innovatiestimulering

Dit thema richt zich op innovatiestimulering in de S3-sectoren (zie slimme specialisatiestrategie Oost-Nederland) Agro & Food, Health, Hightech Systemen en Materialen (HTSM) en op crossovers tussen deze sectoren, en ICT, water, creatieve industrie, chemie en maakindustrie. Oost-Nederland wil onderzoek versterken en technologische ontwikkelingen en innovatie bevorderen. De focus ligt op:

- clustervorming en netwerken die leiden tot meer innovatiegerichte samenwerking tussen onderwijs, overheid en ondernemers (met name tussen MKB'ers onderling en MKB en kennisinstellingen).
- bevordering van experimentele ontwikkeling van nieuwe producten, diensten, processen of toepassingen, inclusief het ontwikkelen en testen van prototypes, binnen het MKB.

2. Koolstofarme Economie

Oost-Nederland ondersteunt de overgang naar een koolstofarme economie in alle bedrijfstakken. Daarbij gaat het om zaken als minder CO₂-uitstoot en een toenemend gebruik van hernieuwbare energie. Ook kunnen energiebronnen veel efficiënter worden ingezet. Dit thema richt zich op innovatiestimulering in de S3-sectoren (zie slimme specialisatiestrategie Oost-Nederland) Energie- en Milieutechnologie inclusief biobased economy en crossovers. De focus ligt op:

- clustervorming en netwerken gericht op innovatie en toepassing van CO₂-arme technologieën die leiden tot meer innovatiegerichte samenwerking tussen onderwijs/onderzoek, overheid en ondernemers (met name tussen MKB'ers onderling en MKB en kennisinstellingen).
- bevordering van experimentele ontwikkeling van nieuwe producten en product-marktcombinaties van koolstofarme technologieën, inclusief het ontwikkelen en testen van prototypes, binnen het MKB.

Subsidieactiviteiten

Om sturing te geven aan de uitvoering van het OP-Oost en vervolgens de doelstellingen te behalen zijn verschillende instrumenten (regelingen), uitgewerkt in een beleidsregel. In de beleidsregel staat beschreven wie, waarvoor en wanneer subsidie kan aanvragen. Het volledige programmabudget zal gedurende de looptijd van het programma geleidelijk uitgegeven worden. De Managementautoriteit stelt in 2015 de onderstaande regelingen, inclusief plafonds open voor het indienen van subsidieaanvragen. Bekijk hier het overzicht beschikbaar budget.

- Voucherregeling (16 februari) (gesloten)
- Haalbaarheidsprojecten en innovatieadviesprojecten
- Innovatie samenwerkingsprojecten

- Stimulering innovatieprojecten
- Stimulering grote innovatieprojecten (gesloten per 15 september)
- Stimuleren proeftuinen (gesloten per 15 september)
- Cluster- en netwerkregeling (gesloten per 29 september)

Belangrijkste voorwaarden

Op het moment dat een aanvraag wordt toegezegd is de aanvrager gehouden aan het communicatie- en publiciteitsbeleid van de EU.

Subsidiebedrag

Het subsidiebedrag verschilt per openstelling.

Deadline

Om uitvoering te geven aan het Operationeel Programma bereidt de managementautoriteit openstellingen voor van waaruit subsidie verstrekt kan worden. Deze openstellingen worden in het Provinciaal Blad gepubliceerd in de vorm van een beleidsregel met subsidieplafond. Hierin staat voor welke activiteiten subsidie aangevraagd kan worden, wie in aanmerking komt voor subsidie, aan welke eisen een aanvraag dient te voldoen en hoeveel budget beschikbaar is.

Meer informatie

Meer informatie is te vinden op: <http://www.op-oost.eu/>

Aansluiting met thema's Ruimtelijke Adaptatie

De regeling 'Stimuleren proeftuinen' is gesloten. Deze regeling werd 7 juli 2015 opengesteld voor het indienen van subsidieaanvragen. Tot en met 15 september 2015 konden subsidieaanvragen ingediend worden. Een proeftuin is een voorziening waar producten, procedés of diensten die nog in ontwikkeling zijn onder realistische omstandigheden kunnen worden getest. De eindgebruiker én de exploitant van de proeftuin moeten bij de aanvraag betrokken zijn en er moeten minimaal twee verschillende experimentele ontwikkelingen in de proeftuin worden uitgevoerd door MKB'ers. Mochten er bij een project MKB bedrijven betrokken zijn, dan kunnen zij bekijken of zij in aanmerking kunnen komen voor subsidie uit dit programma of wellicht is er dan de mogelijkheden om van de regeling in het kader van proeftuinen gebruik te maken.

Toelichting

In het Europa van 2020 wil Noord-Nederland zich ontwikkelen en profileren als een regio die bekend staat om de vernieuwende wijze waarop maatschappelijk en economisch voordeel wordt gehaald uit innovatie. Dat is waar het OP Noord-Nederland op inzet. Het programma stelt de komende jaren 103,5 miljoen euro aan middelen beschikbaar uit het EFRO; dit is exclusief cofinanciering door Rijk en regio. Het programma zet in op de twee thema's:

1. Innovatie
2. Koolstofarme economie

Het thema Innovatie richt zich op de drie uitdagingen voeding, gezondheid en water. Binnen dit thema zijn drie specifieke doelen vastgesteld: versterken van human capital (A), stimuleren van kennisontwikkeling (B) en bevorderen van valorisatie (C).

A. Versterken van human capital

Het OP Noord-Nederland zet in op betere aansluiting van vraag en aanbod tussen bedrijfsleven en onderwijs en meer samenwerking tussen onderwijs en bedrijfsleven. Voorbeelden daarvan zijn:

- projecten waarbinnen state-of-art apparatuur bij bedrijven wordt ingezet voor onderwijs;
- uitwisseling van medewerkers/ docenten tussen bedrijven en opleidingen;
- projecten waarin bedrijfsleven en onderwijs samen vraaggestuurd curricula ontwikkelen;
- opzetten van faciliteiten voor vroegtijdige betrokkenheid van bedrijfsleven bij de opleiding.

B. Stimuleren van kennisontwikkeling

Het OP EFRO Noord-Nederland richt zich op projecten die het ontwikkelen van kennis bevorderen, zoals gezamenlijk toegepast onderzoek en het vormen en benutten van netwerken voor het genereren van kennis. Voorbeelden daarvan zijn:

- kennisontwikkeling en onderzoek door bedrijven, al dan niet samen met kennisinstellingen;
- ondersteuning van het MKB bij het verwerven van nieuwe kennis;
- uitwisseling tussen medewerkers van MKB-bedrijven, grotere bedrijven en kennisinstellingen;
- activiteiten gericht op netwerkvorming en matching, in het bijzonder cross-sectoraal.

C. Bevorderen van valorisatie

Het OP EFRO Noord-Nederland richt zich op projecten met als doel het stimuleren van innovatietrajecten en het testen van nieuwe producten, concepten, diensten of technologieën in living labs, bij voorkeur in samenwerking met de beoogde eindgebruikers. Andere acties zijn het stimuleren van crossovers tussen bedrijven uit diverse sectoren en het vergroten van de internationale oriëntatie van bedrijven. Voorbeelden van projecten zijn:

- ondersteuning van innovatietrajecten;
- testen van innovatieve toepassingen in praktijkomgeving;
- opzet of verbetering van proeftuinfaciliteiten voor innovatietrajecten;
- bevordering van internationale oriëntatie van bedrijven, bijvoorbeeld gericht op kennis, ervaringen en behoeften van eindgebruikers.

Koolstofarme economie richt zich op zekere, schone en efficiënte energie. Bij dit thema gaat het om activiteiten die de overgang naar een koolstofarme economie ondersteunen. Doelen zijn:

stimuleren van toepassingskennis (D), stimuleren van valorisatie (E) en een slimme uitrol van innovatieve toepassingen (F).

D. Stimuleren van toepassingskennis

Bij deze doelstelling worden vergelijkbare resultaten nagestreefd als bij doelstelling B, maar dan gericht op duurzame vormen van energie en de overgang naar een koolstofarme economie. Het gaat om het bevorderen van gezamenlijk toegepast onderzoek en het vormen en benutten van netwerken voor het genereren van kennis. Met dit specifiek doel streeft Noord-Nederland ernaar de kennispositie van het MKB te versterken, zodat bedrijven beter in staat zijn kennis aan te boren en te genereren. Daarmee wordt innovatie een integraal onderdeel van de bedrijfsvoering binnen het MKB.

E. Stimuleren van innovatie en valorisatie

Bij deze doelstelling worden vergelijkbare resultaten nagestreefd als bij doelstelling C, maar dan gericht op duurzame vormen van energie. Het gaat om het stimuleren van innovatietrajecten en het testen van nieuwe producten en diensten in living labs, bij voorkeur in samenwerking met de beoogde eindgebruikers. Andere acties zijn het stimuleren van crossovers tussen bedrijven uit diverse sectoren en het vergroten van de internationale oriëntatie van bedrijven. Het OP Noord-Nederland zet in op alle activiteiten die bijdragen aan een duurzamer en efficiënter gebruik van energie. Beoogd resultaat is dat meer MKB-bedrijven innovatietrajecten uitvoeren en kennis omzetten in innovaties. Dit zal vooral van de koplopers en ontwikkelaars in het MKB komen.

F. Slimme uitrol van innovatieve toepassingen

Oplossingen die bijdragen aan de omslag naar een koolstofarme economie moeten eerst op een slimme manier worden uitgerold, voordat ze meer grootschalig kunnen worden uitgerold. Het bedrijfsleven ondervindt vaak problemen in de fase tussen de ontwikkeling van product en de grootschalige uitrol ervan. De grootschalige uitrol kan namelijk op een andere wijze worden gefinancierd (bijvoorbeeld via nationale en provinciale energiefondsen). Het OP EFRO ondersteunt de ontbrekende schakel van de slimme uitrol in de innovatieketen, met als resultaat dat innovaties op het gebied van energie naar toepassing kunnen worden gebracht.

Belangrijkste voorwaarden

Aanvragen voor projectsubsidies in Noord-Nederland worden door een onafhankelijke expert-commissie beoordeeld. Hiervoor wordt gewerkt met calls en tenders waarvoor nadere criteria kunnen worden gesteld. Voor de selectie van projecten binnen het OP Noord gelden in het algemeen de volgende uitgangspunten:

- Projecten worden aantoonbaar gedragen door behoeften van het MKB.
- De onderzoeksprojecten richten zich op toegepast onderzoek waarbij het bedrijfsleven is betrokken, maar niet met als doel de opzet of exploitatie van instituten te ondersteunen.
- Het OP Noord-Nederland kan steun verlenen aan specifieke activiteiten van intermediaire functies, maar niet met als doel de opzet of exploitatie van organisaties te ondersteunen.
- Het OP Noord-Nederland kan internationalisering ondersteunen, maar is niet bedoeld om export te stimuleren.

Subsidieactiviteiten

Het OP Noord-Nederland richt zich op ondersteuning van nieuwe producten in de eerste demonstratiefase. Het ondersteunt ook de ontwikkeling van nieuwe exploitatie- en verdienmodellen om marktintroductie van innovatieve technologieën mogelijk te maken.

Voorbeelden zijn:

- living labs; voor de eerste uitrol van innovatieve producten en diensten in een praktijk-omgeving;
- demonstratieprojecten van bewezen technologieën die nog moeten worden geadopteerd door de maatschappij en/of de markt;
- ontwikkeling van nieuwe financieringsinstrumenten en verdienmodellen voor de toepassing van koolstofarme technologieën.

Maximale subsidie

OP Noord-Nederland wordt voor maximaal 40% uit Europese middelen gefinancierd. Publieke en private partijen betalen de andere 60%. Er is bij OP Noord-Nederland geen minimum of maximum subsidiebedrag vastgesteld. Aangezien het project een zekere impact moet hebben en de verantwoordingslast hoog is, wordt aangeraden om uit te gaan van projecten met een begroting van minimaal 200.000 euro.

Deadline

Om ervoor te zorgen dat het beschikbare geld echt naar de beste projecten gaat, wordt er geselecteerd via tenders en calls. Besluiten over toekenningen vinden plaats op basis van adviezen van onafhankelijke experts. Dit is anders dan bij het vorige programma 2007-2013 waarbij de aanvragen op volgorde van binnenkomst werden behandeld.

Meer informatie

Meer informatie is te vinden op: <http://www.snn.eu/subsidies/europees-subsidieprogramma-op-efro-2014-2020/>

Aansluiting met thema's Ruimtelijke Adaptatie

Ook bij dit programma is het mogelijk om proeftuinen (living labs) te realiseren. Ook kan het MKB individuele aanvragen indienen voor het verder ontwikkelen van een innovatie op het gebied van ruimtelijke adaptatie.

Toelichting

Nederland ontvangt voor de periode 2014-2020 van de EU € 309 miljoen voor de programma's in de grensregio's. Nederlandse economische activiteiten en ontwikkelingen hebben vaak raakvlakken met economische activiteiten en ontwikkelingen in buurlanden. Doel is om deze activiteiten met elkaar te verbinden. Nederland besteedt het geld aan 3 thema's:

- Innovatie (in het MKB)
- Koolstofarme economie (duurzame energie)
- Human Capital Agenda/ Arbeidsmobiliteit (grensarbeid)

Daarbij sluiten betrokken partijen zoveel mogelijk aan op nationaal economisch beleid.

Bijvoorbeeld het beleid voor de topsectoren, het Energieakkoord voor duurzame groei of natuur.

Nederland doet mee aan 4 programma's in de grensregio's:

- Interreg Nederland - Duitsland
- Interreg Vlaanderen - Nederland
- Interreg Euregio Maas - Rijn
- Interreg 2 Zeeën

Hieronder wordt het programma Interreg 2 Zeeën verder uitgewerkt, omdat in dit programma klimaatadaptatie expliciet wordt benoemd als prioriteit.

Subsidieactiviteiten

INTERREG VA 2 Zeeën

Het INTERREG VA 2 Zeeën programma voorziet in samenwerking tussen de kuststreken van Nederland, Frankrijk, België en verenigd Koninkrijk. Voor de periode 2014-2020 kent het programma de volgende prioriteiten:

- Technologische en sociale innovatie
 - Verbetering van de randvoorwaarden voor innovatie in het 2 Zeeën-gebied.
 - Bevordering van innovatie door relevante actoren in de sleutelsectoren in het 2 Zeeën-gebied.
 - Ontwikkeling van sociale innovatie in verband met grote maatschappelijke vraagstukken in het 2 Zeeën-gebied.
- Koolstofarme technologieën
 - Uitbreiding van de invoering van koolstofarme technologieën en toepassingen door bedrijfsleven, overheid en burgers.
- Aanpassing aan *klimaatverandering*
 - Verbetering van het aanpassingsvermogen van publieke en private actoren om hun klimaatadaptatiemaatregelen beter te coördineren en zodoende de weerbaarheid te verhogen.
- Hulpbronnenefficiënte economie
 - Bevordering van efficiënt gebruik van natuurlijke hulpbronnen en materialen door de invoering van nieuwe oplossingen voor een groenere economie.

Hieronder volgen voorbeelden van projecten die in het kader van de diverse specifieke doelstellingen kunnen worden ondersteund. De grensoverschrijdende samenwerkingsprojecten kunnen betrekking hebben op een of meerdere van de volgende aspecten:

- 'Formuleren': zorgen voor de totstandkoming van een beleidsdocument (bijv. gemeenschappelijke strategie, gezamenlijk beleidsplan, gemeenschappelijk sectorprogramma, gezamenlijk actieprotocol, onderlinge overeenkomst enz.);
- 'Opzetten': het concreet tot stand brengen van een netwerk, voorziening, dienst (bijv. monitoringsysteem, gezamenlijke dienstverlener, samenwerkingsplatform);
- 'Ontwikkelen': het systematisch gebruiken van kennis of inzichten die is/zijn verworven door middel van fundamenteel onderzoek, gericht op de uiteindelijke productie van nuttige materialen, apparaten, systemen of methoden, inclusief het ontwerp en de ontwikkeling van prototypes en processen;
- 'Invoeren' of 'overdragen' van bestaande technologische/organisatorische oplossingen op een bepaald toepassingsgebied;
- 'Voorbereiden van investeringen': wanneer de interventie bijvoorbeeld de weg vrijmaakt voor nieuwe infrastructuur of diensten, maar deze niet rechtstreeks cofinanciert (bijv. haalbaarheidsstudie, voorbereidende technische studie, analyse van de sociaal-economische vraag, enz.);
- 'Investeren': projectactiviteiten kunnen materiële investeringen omvatten, mits deze een grensoverschrijdende relevantie hebben en bijdragen aan de doelstellingen van het 2 Zeeën-programma (bijv. aanschaf van uitrusting voor pilot- of demonstratiedoeleinden of realisatie van fysieke infrastructuur of e-infrastructuur).

Belangrijkste voorwaarden

INTERREG VA 2 Zeeën

Alle soorten organisaties binnen het programmagebied – overheden, publiekrechtelijke instellingen en particuliere ondernemingen – kunnen een project indienen onder elke specifieke doelstelling. Alle projecten hebben als hoofddoel om de maritieme grens te 'overbruggen' en moeten daarom minimaal één Engelse partner omvatten.

Subsidiebedrag

INTERREG VA 2Zeeën

Het totale budget voor het programma bedraagt € 392 miljoen, met een Europese bijdrage van € 256 miljoen. Projecten kunnen uitgaan van een EFRO-bijdrage van 60%, maar dit percentage kan gedurende de looptijd van het programma variëren. Bij iedere projectoproep zal het cofinancieringspercentage worden aangegeven in de 'terms of reference' (subsidievoorwaarden), die op de programmawebpage worden gepubliceerd.

Deadline

De eerste stap van de 2e Projectoproep is nu open. Tot 4 januari 2016 kunnen voorstellen ingediend worden via het EEP (Electronic Exchange Platform). Op een later moment zal de regeling weer geopend worden voor het indienen van subsidieaanvragen. Het programma kent een looptijd tot en met 2020.

Meer informatie

INTERREG 2 Zeeën: <http://www.Interreg4a-2mers.eu/nl>

Aansluiting met thema's Ruimtelijke Adaptatie

De subsidieregeling INTERREG VA 2 Zeeën geeft zowel mogelijkheden voor het gezamenlijk ontwikkelen van beleid als voor het daadwerkelijk uitvoeren van maatregelen (alle thema's). De prioriteit in het programma van aanpassen aan klimaatverandering door middel van verbetering van het aanpassingsvermogen van publieke en private actoren om hun klimaatadaptatiemaatregelen beter te coördineren en zodoende de weerbaarheid te verhogen, sluit goed aan bij het doel van Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie.

Toelichting

Nederland neemt deel aan twee transnationale programma's. Hierin werken verschillende landen samen in een Europese deelregio van de EU.

De twee transnationale programma's zijn:

- North Sea Region. Hierin werken Noorwegen, Denemarken, Zweden, Duitsland, Nederland, België en het Verenigd Koninkrijk samen. De projecten in dit programma gaan onder meer over duurzame energie en duurzaam transport. Het doel is om de regio aantrekkelijker te maken voor wonen, werken en investeren.
- North West Europe. Hierin werken Ierland, het Verenigd Koninkrijk, Nederland, Duitsland, België, Luxemburg, Frankrijk en Zwitserland samen. Dit programma richt zich op innovatie, koolstofarme economie en een efficiënt gebruik van hulpbronnen en materialen.

INTERREG VB North Sea Region (NSR)

Het programma INTERREG VB North Sea Region (NSR) zet in op de volgende prioriteiten:

Priority 1: Thinking Growth: Supporting growth in North Sea Region economies

Priority 2: Eco-innovation: Stimulating the green economy

Priority 3: Sustainable North Sea Region: Protecting against *climate change* and preserving the environment

Priority 4: Promoting green transport and mobility

INTERREG VB North West Europe (NWE)

In het kader van het INTERREG VB North West Europe kunnen investeringsprojecten worden uitgevoerd. Het programma ondersteunt transnationale samenwerkingsverbanden die zich inzetten voor het verbeteren van de innovatieprestaties, het terugdringen van de uitstoot van broeikasgassen en het optimaliseren van het (her)gebruik van grondstoffen en natuurlijke hulpbronnen in Noordwest Europa. Het accent ligt vooral op concrete uitvoeringsactiviteiten en minder op onderzoek. Het programma is uitdrukkelijk niet op onderzoek en ontwikkeling gericht: projecten moeten uitontwikkelde (in de praktijk getoetste) oplossingen opleveren en zorgen dat die tijdens en na afloop aan het project worden toegepast. Het is belangrijk dat de samenwerking een voorwaarde is voor het slagen van het project en zorgt voor een grotere en meetbare impact.

Subsidieactiviteiten

Bij het *NSR programma* worden projecten gesubsidieerd in het kader van de prioriteit van aanpassingen aan klimaatverandering en behoud en bescherming van het milieu. Hierbij gaat het om:

- Testen van nieuwe en/of verbeteren van bestaande methoden die de Noordzeeregio klimaatbestendiger maken.
- Nieuwe methoden ontwikkelen en/of implementeren om ecosystemen in de Noordzeeregio te beschermen en te behouden.

Onder het *NWE programma* wordt het volgende thema gerelateerd aan klimaatadaptatie genoemd:

- Het gecombineerde adaptatie- en mitigatiepotentieel vergroten. Klimaatverandering kan grote gevolgen hebben. Om die het hoofd te bieden kan worden gekozen voor het aanpassen aan die gevolgen (adapteren) en voor het beperken van de klimaatverandering (mitigeren).

Belangrijkste voorwaarden

INTERREG VB North Sea Region

Zowel publieke als private organisaties komen in aanmerking voor financiering van het Noordzee programma. Publieke autoriteiten, nationale, regionale en lokale overheden, bedrijfsleven, uitvoeringsagentschappen, belangenorganisaties, onderzoeksinstituten en het maatschappelijk middenveld. Van consortia wordt verwacht dat ze een gebalanceerd evenwicht hebben tussen de verschillende type partners uit meerdere lidstaten en moeten stakeholders van verschillende niveaus, instituties en disciplines betrekken.

Interreg VB North West Europe

Het programma 2014-2020 heeft een sterkere thematische focus en is meer resultaatgericht dan het vorige programma (2007-2013). Het stelt hogere eisen aan de samenwerking dan het vorige programma. Het accent blijft vooral liggen op concrete uitvoeringsactiviteiten en minder op onderzoek. De specifieke thematische focus moet helpen om tot hoogwaardige projecten te komen waarbij samenwerking een voorwaarde is voor een grotere en meetbare impact. Projecten moeten concrete (in de praktijk getoetste) oplossingen opleveren en zorgen dat die tijdens en na afloop van het project worden toegepast.

Het huidige programma richt zich ook op bedrijven. Private partijen, zowel grote als kleine (mkb-)ondernemingen, kunnen als onderdeel van een internationaal consortium meedoen aan NWE. Deelname van bedrijven is voor een aantal programmadoelstellingen zeer gewenst.

Belangrijke aandachtspunten:

- Lead partners of hoofdbegunstigden (de partij waarmee het INTERREG-programma een subsidiecontract aangaat) zijn alleen organisaties zonder winstoogmerk.
- Alle partijen in een NWE-project moeten zich houden aan Europese regelgeving op het gebied van aanbesteden en staatssteun. Voor al het aan te besteden werk in projecten van € 5.000 of meer moeten zij minimaal 3 offertes aanvragen.
- Er zijn beperkingen op intellectuele eigendomsrechten, omdat er subsidie wordt verstrekt om de resultaten breed te verspreiden.

Subsidiebedrag

Interreg VB Noordzee

Het Europese budget voor het Interreg Noordzee programma is 167 miljoen euro. De subsidie bedraagt maximaal 50%.

Interreg VB North West Europe

Het programma beschikt over een totaal Europees budget van 396 miljoen euro. De EFRO-subsidie voor projecten bedraagt maximaal 60%.

Projectstimuleringsregeling INTERREG V

Als Lead Partner met een vestigingsadres in Nederland kan 25.000 euro (als bedrag ineens) worden aangevraagd bij het Ministerie van Infrastructuur en Milieu (via RVO) voor de voorbereiding van een NSR-, NWE- of EUROPE-INTERREG-project.

Belangrijk is dat de bijdrage uit de Projectstimuleringsregeling INTERREG V wordt aangevraagd vóórdat het projectvoorstel wordt ingediend bij het betreffende INTERREG-secretariaat. De projectomvang moet minimaal € 400.000 bedragen en het voorstel moet zijn beoordeeld door één van de Nederlandse contactpersonen van de regeling waarvoor het voorstel wordt ingediend. Het budget van 2015 is bijna uitgeput. In 2016 komt weer nieuw budget beschikbaar.

Rijkscofinancieringsregeling INTERREG V

Met de Rijkscofinancieringsregeling INTERREG V (CETSI) kunnen Nederlandse leadpartners of partners van INTERREG North West Europe (NWE)- of North Sea Region (NSR)-projecten financiering aanvragen voor de uitvoering van hun projectactiviteiten. De CETSI financiert alleen INTERREG-projecten die bijdragen aan de klimaat- of duurzame mobiliteitsdoelen van de rijksoverheid. Financiering vanuit de CETSI moet aangevraagd worden vóórdat het projectvoorstel wordt ingediend bij het betreffende INTERREG-secretariaat. De CETSI kan aangevraagd worden vanaf 1 november 2015 bij het eLoket van RVO.

De subsidie bedraagt maximaal 50% van de projectkosten die niet worden vergoed door INTERREG NWE of NSR, met een maximum van € 500.000 per project. De toekenning van de INTERREG-projecten gaat in 2 stappen. Voor de CETSI is het nodig dat er eerst goedkeuring is verkregen voor het projectplan (stap 1), voordat het voorstel wordt ingediend (stap 2). Het INTERREG-project dat met de CETSI wordt gefinancierd heeft een minimale projectomvang van € 400.000.

Deadline

Interreg NSR en NWE werken met een verplichte 2-stappen aanpak. Geïnteresseerde consortia moeten eerst een 'Expression of Interest' (belangstellingsregistratie) indienen, een korte beschrijving van het projectidee. Deze Expression of Interest wordt eerst beoordeeld. Na een positieve beoordeling van deze Expression of Interest, worden de partijen uitgenodigd om in de volgende call een 'Full Application' (volledige aanvraag) in te dienen.

Interreg NSR

De eerste call was geopend op 30 juni 2015. De tweede call is geopend op 15 januari 2016 en zal sluiten op 29 februari 2016 voor Expressions of Interest en op 14 maart 2016 voor Full Applications. Goedgekeurde Expressions of Interest kunnen in de tweede call een Full Application indienen (dit mag ook de hierop volgende call).). Op een later moment zal de regeling weer geopend worden voor het indienen van subsidieaanvragen. Het programma kent een looptijd tot en met 2020.

Interreg NWE

Voor INTERREG NWE is een callbeleid vastgesteld van 2 calls per jaar voor zowel stap 1 als stap 2. Vanaf 2016 sluiten de calls voor stap 1 steeds in mei en november en die voor stap 2 in juni

en december. Beslissingen worden genomen aan het eind van februari (najaarscalls) en augustus (voorjaarscalls).

Meer informatie

INTERREG Noordzee: <http://www.northsearegion.eu>

INTERREG Noordwest Europa: www.nweurope.eu

Aansluiting met thema's Ruimtelijke Adaptatie

Beide programma's adresseren het thema klimaatverandering. De programma's van Interreg NSR en NWE zijn toepassingsgericht. Het moet gaan om een vernieuwende aanpak (beleidsontwikkeling en organisatie) of het demonstreren en testen van nieuwe technologieën (investeringsprojecten).

In het NWE programma wordt dit onder "challenge 5: Vulnerability to climate change events" als volgt verwoord:

In the future, problems stemming from climate change could have strong effects on the NWE area, due to the high density of infrastructure and built environment in urban areas and to their location near coasts and rivers. To tackle this challenge, we need to:

- Reduce the risk of the NWE area to climate change events, specifically in the urban areas in NWE.
- Cooperate on relevant risk mitigation measures.
- Address specific climate change phenomena and risks and to implement the uptake of climate change mitigation solutions.

INTERREG EUROPE

Toelichting

INTERREG EUROPE is gericht op het uitwisselen van good practices tussen de projectpartners onderling. Door elementen van elkaars methodiek over te nemen kunnen publieke het eigen beleid verbeteren en/of verrijken. Het programma richt zich op de volgende focusgebieden:

- versterking van onderzoek, technologische ontwikkeling en innovatie;
- versterking concurrentiekracht van het mkb;
- ondersteuning overgang naar een koolstofarme economie in alle sectoren;
- bescherming van het milieu en bevordering efficiënt gebruik van hulpbronnen.

INTERREG EUROPE is gericht op uitwisseling van kennis en ervaring. Subsidie is mogelijk voor partnerschappen van publieke organisaties van verschillende lidstaten. In een periode van drie tot vijf jaar wordt samengewerkt om ervaring uit te wisselen in het kader van een beleidskwestie. Elke regio moet een actieplan opstellen. Hierin worden de acties beschreven die in de betreffende regio worden uitgevoerd naar aanleiding van hetgeen geleerd in de samenwerking. Oproepen voor het indienen van subsidieaanvragen worden gedurende de programmaperiode geplaatst.

Subsidieactiviteiten

Interreg Europe kent twee soorten van ondersteuning:

- Interregionale samenwerkingsprojecten: een partnerschap van publieke overheden uit verschillende EU-lidstaten, Noorwegen en Zwitserland die 3 tot 5 jaar samenwerken aan een gezamenlijk, regionaal beleidsprobleem. Elke regio die in het project is betrokken, maakt een actieplan. Daarin staat wat de regio gaat doen met de geleerde lessen en hoe dit wordt vertaald naar de praktijk. Het is een eis dat de punten uit het actieplan worden gemonitord.
- Kennisplatforms per thema: het internationale secretariaat werkt hierin samen met één expertteam per thema. Deze teams worden met een aanbesteding geworven. De platforms gaan diensten en producten voor de regio's aanbieden. Bijvoorbeeld individueel advies, peer reviews, thematische seminars en aanbevelingen over het ontwerp en de uitvoering van de Structuur- en Investeringsfondsen. Wanneer een regio niet betrokken is bij een project, kan deze toch profiteren van de leerpunten en kennis.

Belangrijkste voorwaarden

In partnerschappen van publieke organisaties van verschillende lidstaten wordt in een periode van drie tot vijf jaar samengewerkt om ervaring uit te wisselen in het kader van een beleidskwestie.

Subsidiebedrag

Het budget van het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling (EFRO) voor INTERREG Europe 2014-2020 is € 359 miljoen. Een deel daarvan (€ 21,3 miljoen) is bestemd voor het beheer en de uitvoering van het programma. Het beschikbare budget voor de kennisplatforms is maximaal € 15,3 miljoen. Van het deel voor projectaanvragen (€ 322,4 miljoen) wordt een derde (circa € 107,5 miljoen) ingezet voor de eerste call for proposals.

Projectkosten in de samenwerkingsprojecten worden voor 75% tot 85% gefinancierd met INTERREG-subsidie, afhankelijk van de juridische status van de partij. Voor overheden en publieke partijen is dit 85%, voor private partijen en ngo's 75%. Partners uit Noorwegen en Zwitserland hebben nationale regels.

Ten behoeve van de voorbereiding van een aanvraag kan een eenmalige bijdrage van 25.000 euro worden aangevraagd onder de Projectstimuleringsregeling INTERREG V van het ministerie van Infrastructuur en Milieu.

Deadline

In 2016 kan worden ingediend tussen 5 april en 13 mei 2016.

Meer informatie

Meer informatie is beschikbaar op:

INTERREG Europe: <http://www.INTERREG4c.eu/INTERREG-europe/>

Aansluiting met thema's Ruimtelijke Adaptatie

Interreg Europe sluit aan bij het thema van beleidsontwikkeling en organisatie. Een mogelijk project is dat stakeholders in een Nederlandse regio rond één dreiging een consortium opzetten met organisaties uit andere lidstaten en best practices uitwisselen en op basis daarvan beleid ontwikkelen (weten en willen). Of bijvoorbeeld het opzetten van een project over het betrekken van de inwoners bij ruimtelijke klimaatadaptatie.

Toelichting

Het LIFE-programma van de Europese Unie heeft als functie een katalysator te vormen voor de implementatie en integratie van milieu- en klimaatdoelen in ander Europees beleid en in de praktijk van de lidstaten. Het programma bestaat uit twee deelprogramma's, namelijk:

- Milieu
- Klimaat

Het subprogramma Milieu heeft drie prioritaire gebieden:

- a. Milieu en efficiënt hulpbronnengebruik
 - Milieu omvat water, afval en lucht en ook een koppeling met gezondheid.
 - Ontwikkelen, testen en demonstreren van beste praktijken, inclusief innovatieve technologieën die geschikt zijn voor herhaling.
 - Het verbeteren van de kennisbasis voor monitoring van factoren die het milieu beïnvloeden.
- b. Natuur en biodiversiteit
 - Ontwikkelen, testen en demonstreren van beste praktijken en toepassingen.
 - Verdere ontwikkeling en beheer van het Natura 2000-netwerk.
 - Het verbeteren van de kennisbasis voor monitoring van de factoren die natuur en biodiversiteit beïnvloeden.
- c. Milieubeleid en –bestuur en informatie
 - Bevorderen van bewustmaking inzake milieukwesties zoals duurzame consumptiepatronen.
 - Het steunen van communicatie en informatieverbreiding over het milieu en het delen van kennis over succesvolle oplossingen door onder meer het ontwikkelen van samenwerking tussen belanghebbenden en onderwijs.

Het subprogramma Klimaat heeft drie prioritaire gebieden:

- a. Mitigatie van de klimaatverandering
 - Vermindering van de emissies van broeikasgassen door het ontwikkelen, testen en demonstreren van oplossingen, innovatieve technologieën die geschikt zijn voor herhaling.
 - Het verbeteren van de kennisbasis.
- b. Aanpassing aan de klimaatverandering
 - Inspanningen die leiden tot een hogere klimaatbestendigheid.
 - Ontwikkeling en demonstratie van innovatieve technologieën, systemen, methoden en instrumenten, die geschikt zijn voor herhaling.
 - Het verbeteren van de kennisbasis met prioriteit voor een op ecosystemen gebaseerde benadering.
- c. Klimaatgovernance en informatie
 - Bevorderen van bewustmaking inzake klimaatkwesties (burgers en bedrijven).
 - Het steunen van communicatie en informatieverbreiding.

Het subprogramma Klimaatactie biedt een nieuwe en unieke mogelijkheid ter ondersteuning van de tenuitvoerlegging van het klimaatbeleid van de EU. Globaal draagt het bij aan de overgang naar een koolstofarme en klimaatbestendige economie in de EU, waarbij de tenuitvoerlegging van

het klimaat- en energiepakket 2020 en de EU-strategie inzake de aanpassing aan de klimaatverandering strategisch zal worden ondersteund, en aan de voorbereiding van de EU op de uitdagingen tot 2030 met betrekking tot klimaatactie. Ook moet het subprogramma op alle niveaus een betere klimaatgovernance ondersteunen, inclusief grotere betrokkenheid van het maatschappelijk middenveld, niet-gouvernementele organisaties (ngo's) en lokale actoren.

Subsidieactiviteiten

De volgende type projecten kunnen worden gefinancierd:

- proefprojecten;
- demonstratieprojecten;
- projecten in verband met beste praktijken;
- geïntegreerde projecten (IP);
- voorbereidende projecten;
- informatie-, bewustmakings- en verspreidingsprojecten.

Integrated Projects

Het onderdeel Integrated Projects (IP's) is bedoeld voor grote projecten (indicatieve waarde € 10 miljoen) met een nationaal belang en ruimtelijke uitstraling. Hierbij is een aanpak waarbij alle relevante sectoren worden betrokken noodzakelijk.

In het werkprogramm van LIFE is voor het subprogramma Milieu aangegeven per thema welke projecten prioriteit hebben. Thematische prioriteiten en projectthema's maken geen onderdeel uit van de subsidies voor het uitvoeren van acties die uit hoofde van het subprogramma Klimaat worden verleend. Overeenkomstig de algemene doelstelling van de LIFE verordening, namelijk het verbeteren van de ontwikkeling, de tenuitvoerlegging en de handhaving van het klimaatbeleid en de klimaatwetgeving van de EU en het zorgen voor de vereiste toegevoegde waarde voor de EU, zal het verlenen van subsidies voor het uitvoeren van acties echter aan de drie prioritaire gebieden worden gekoppeld (mitigatie van de klimaatverandering, aanpassing aan de klimaatverandering, en klimaatgovernance en informatie) alsook aan de specifieke doelstellingen als bedoeld in de artikelen 14, 15 en 16 van de Life-verordening (zie bijlage 2).

Het LIFE programma zal bijdragen aan de transformatie van de EU naar een koolstofarme samenleving, een centraal onderdeel van het klimaat- en energiepakket van Europa 2020. Opkomende technologieën tegen klimaatverandering zullen worden vergemakkelijkt door uitgebreide proefprojecten en geïntegreerde demonstraties. Het EU-klimaatbeleid zal stevig worden gekoppeld aan plaatselijke impulsen en initiatieven, en aansprekende voorbeelden van nieuwe en betere benaderingen om deze overgang te realiseren. De invoering van een boekhouding voor broeikasgassen en de mitigatie van klimaatverandering in de sector landgebruik zullen ook worden ontwikkeld. Life ondersteunt tot slot de uitvoering van de EU-strategie inzake aanpassing aan de klimaatverandering om zo bij te dragen aan een meer klimaatbestendige EU.

Op basis van deze overwegingen kan het huidige en toekomstige EU-beleid worden ondersteund door toepassingen die betrekking hebben op de volgende gebieden:

- Ondersteuning voor de tenuitvoerlegging van aanpassingsstrategieën. Hier vallen onder meer specifieke *kwetsbaarheidsbeoordelingen* op regionaal of grensoverschrijdend niveau onder, die gericht zijn op zeer kwetsbare gebieden die in de aanpassingsstrategie van de EU zijn

vastgesteld, zoals stedelijke gebieden, kuststreken, bergachtige gebieden en eilanden, mariene ecosystemen, gebieden met verhoogd *droogterisico of stroomgebieden* evenals de toepassing van innovatieve aanpassingsbenaderingen en het opstellen van specifieke investeringsplannen.

- Ondersteuning bij baanbrekend werk ten behoeve van een koolstofarme samenleving. Pioniers en rolmodellen zijn belangrijk in de begeleiding van het overgangsproces naar een koolstofarme economie en samenleving. Veel technologieën, levensstijlen of bestuursmodellen worden in sociale groepen, kleine gemeenschappen en door innovatoren getest voordat ze op grote schaal worden gebruikt. Ondersteuning voor de introductie van nieuwe benaderingen (modelsteden of -regio's) voor het produceren, consumeren en besturen met een transformerend effect, moet een volledige afspiegeling zijn van de doelstellingen van het klimaat- en energiepakket van de EU of de streefdoelen van de Routekaart 2050. Om dit te realiseren moeten eveneens bestaande koolstofarme technologieën worden onderzocht, met betrekking tot niet-technologische belemmeringen die een grotere marktpenetratie in de weg staan.
- Demonstratie op regionaal of subregionaal niveau van koolstofarme strategieën of beheersplannen inzake landgebruik. Het gaat onder andere om het inbedden van een reeks maatregelen voor emissiebeperking en efficiënt gebruik van hulpbronnen in alle sectoren en het stimuleren van gedragsverandering met behulp van een reeks maatregelen. Ondersteuning van de ontwikkeling van landbeheersmethoden die van invloed zijn op emissies en verwijderingen van emissies, bijvoorbeeld als aanvullende maatregelen op de door de Europese structuur- en investeringsfondsen (ESIF) ondersteunde maatregelen.

Belangrijkste voorwaarden

Het Europese milieuprogramma LIFE subsidieert subsidieprojecten in het kader van milieu en efficiënt hulpbronnengebruik, natuur en biodiversiteit en milieubeleid en klimaatverandering. Het programma kent een groot aantal thema's. Onder deze thema's zijn de projecten beschreven die prioriteit hebben. Bij LIFE is het belangrijk dat er sprake is van een demonstratie van een innovatie methode of techniek die kopieerbaar is naar vergelijkbare situaties en een groot geografisch bereik heeft.

Projecten gericht op onderzoek of gewijd aan de bouw van grote infrastructuur vallen niet binnen de werkingssfeer van het LIFE-programma en komen derhalve niet voor subsidie in aanmerking. LIFE is geen wetenschappelijk onderzoeksprogramma zoals Horizon 2020. Er mag niet alleen sprake zijn van ontwikkeling, er moet ook getest en geëvalueerd worden zodat resultaten gedeeld kunnen worden.

Voorstellen die voorzien in de toepassing van de resultaten van milieu- en klimaatgerelateerde onderzoeks- en innovatieprojecten gefinancierd door Horizon 2020 of door voorgaande kaderprogramma's worden hoger gewaardeerd, indien er voldoende bewijs is voor de toegevoegde waarde van deze toepassing voor het project.

Subsidiebedrag

Voor de totale periode 2014-2020 is een bedrag van ongeveer € 3,5 miljard beschikbaar voor geheel Europa. Daarvan is 75% voor het subprogramma Milieu en 25% voor het subprogramma Klimaat.

Een project kan 60% subsidie krijgen, soms 75% als het bij natuurprojecten om prioritaire habitats of soorten gaat.

Deadline

De laatste call was open per 1 juni 2015 en sloot op 15 september 2015 (klimaatprojecten), 1 oktober (milieu/grondstofefficiency) of 7 oktober (natuur/biodiversiteit en milieu/bestuur en informatie). In 2016 worden dezelfde deadlines verwacht.

Meer informatie

Meer informatie is beschikbaar op <http://ec.europa.eu/environment/life/>. Per onderdeel zijn nationale contactpunten aangesteld die inhoudelijke vragen over het programma kunnen beantwoorden of een project(idee) kunnen beoordelen. Dit zijn:

- Natuur en biodiversiteit: Astrid Hamer en Mayke Derksen (tel.: 088 - 602 2730 / 2434);
- Milieubeleid, klimaat en bestuur: William Visser en John Heynen (tel.: 088 602 2750 / 2527);

Aansluiting met thema's Ruimtelijke Adaptatie

Vanuit het LIFE-programma wordt in het kader van klimaatverandering ingezet op de volgende thema's: overstromingsrisico's, groene infrastructuur, droogte, energieintensieve industrieën, vervangen van ozonaantastende stoffen. Alle dreigingen (wateroverlast, droogte, hitte en overstromingen) komen wel terug. LIFE kent verschillende soorten projecten van demonstratieprojecten tot informatieprojecten. Er is wel veel concurrentie met andere subsidieaanvragers en het project moet wel een zekere impact hebben en voorbeeldwerking. Wellicht kunnen verschillende initiatieven gebundeld worden. Ten behoeve van de groene infrastructuur in steden (parken en tuinen) is dit een van de weinige programma's die hier aandacht voor heeft. *Governance* is een belangrijk aspect in het LIFE programma. Het gaat dan om het demonstreren en testen van nieuwe beleids- of beheersbenaderingen, samenwerking met bijvoorbeeld Ngo's en bedrijfsleven en informatievoorziening.

Het subprogramma Milieu biedt ook mogelijkheden in het kader van ruimtelijke adaptatie. Hierbij gaat het om het thema van water. De volgende projecten genieten prioriteit:

- Het plannen en vaststellen van op natuurlijke processen gebaseerde waterretentiemaatregelen in stedelijke en landelijke gebieden waardoor de infiltratie en opslag van water worden verbeterd en verontreinigende stoffen door middel van natuurlijke, of zo natuurlijk mogelijke, processen worden verwijderd en waardoor wordt bijgedragen aan de verwezenlijking van de doelstellingen van de Kaderrichtlijn water (KRW) en de overstromingsrichtlijn (Richtlijn 2007/60/EG van het Europees Parlement en de Raad van 23 oktober 2007 over beoordeling en beheer van overstromingsrisico's (PB L 288 van 6.11.2007, blz. 27). en aan droogtebeheer in waterarme gebieden.
- Projecten ter bevordering van het risicobeheer inzake overstromingen en droogte door middel van a) het voorkomen van extreme gebeurtenissen en beschermingshulpmiddelen ter ondersteuning van het beleid, de ruimtelijke ordening en beheer in noodsituaties en b) geïntegreerde benaderingen voor risicobeoordeling en -beheer op basis van veerkracht en sociale kwetsbaarheid, waarbij wordt gezorgd voor sociale aanvaarding.

- Projecten ter verwezenlijking van de doelstellingen van de KRW door de aanpak van hydromorfologische belastingen die zijn geconstateerd in stroomgebiedbeheersplannen en voortvloeien uit grondgebruik of gebruik in rivieren.
- Projecten betreffende geïntegreerd beheer van nutriënten en organische vervuiling van menselijke of agrarische oorsprong, op een wijze die de maatregelen verduidelijkt die nodig zijn op stroom- of riviergebiedschaal, zodat kan worden voldaan aan de eisen van de KRW en de Kaderrichtlijn mariene strategie, met inbegrip van de eisen van de Richtlijn stedelijk afvalwater, de Nitratenrichtlijn, de Zwemwaternrichtlijn en de Grondwaterrichtlijn.
- Projecten die de morfologie van rivieren, meren, estuaria en kust herstellen en/of daarmee verbonden habitats opnieuw creëren, met inbegrip van uiterwaarden en moerassen, zodat de doelstellingen voor de KRW en de Overstromingsrichtlijn kunnen worden verwezenlijkt.
- Projecten die waterbesparende maatregelen ten uitvoer leggen om de kwantitatieve en kwalitatieve druk op waterlichamen in een stroomgebied met waterschaarste op basis van hydro-economische modellen te verminderen.

Toelichting

Horizon2020 is het belangrijkste Europese programma voor onderzoek en ontwikkeling. Horizon2020 koppelt onderzoek expliciet aan innovatie en is gericht op het op de markt brengen van goede ideeën. De nadruk verschuift van fundamenteel onderzoek naar industrieel onderzoek en zelfs experimentele toepassing in Horizon 2020. Het programma streeft daarbij naar volledige toegankelijkheid van wetenschappelijke kennis voor kennisinstellingen en bedrijfsleven (met name MKB).

Het programma bestaat uit drie pijlers, namelijk:

- Excellente wetenschap;
- Industrieel leiderschap;
- Maatschappelijke uitdagingen.

Pijler 3 biedt ten opzichte van de andere pijlers de meest thematische aansluiting voor publieke organisaties.

Thema's pijler 3 Maatschappelijke uitdagingen:

- Gezondheidszorg, demografische veranderingen en welzijn.
- Voedselveiligheid, duurzame landbouw, marien en maritiem onderzoek en de bio-economie.
- Veilige, schone en efficiënte energie.
- Slim, groen en geïntegreerd vervoer.
- Klimaatbeleid, hulpbron efficiëntie en grondstoffen.
- Inclusieve, innoverende en veilige samenlevingen.

Voor alle pijlers en de onderdelen binnen die pijlers zijn jaarlijkse werkprogramma's opgesteld.

Subsidieactiviteiten

Internationaal onderzoek gericht op de voorgeschreven onderwerpen in de werkprogramma's. Aangezien het een wetenschappelijk programma betreft, is samenwerking met een kennisinstelling een belangrijke voorwaarde. Ook moet vaak internationaal worden samengewerkt.

Belangrijkste voorwaarden

Het moet gaan om een samenwerking tussen minimaal drie partijen, verspreid over drie landen. Ook eindgebruikers moeten in het project worden betrokken.

Subsidiebedrag

Research project: 100% subsidie.

Innovatie project: 70% subsidie.

Deadline

De deadline is per call verschillend.

Meer informatie

Website Europese Commissie: <http://ec.europa.eu/programmes/horizon2020/>

RVO: Team IRIS is het Nederlandse National Contact Point voor Horizon 2020. John Heynen (john.heynen@rvo.nl) en Corinne van Voorden (corinne.vanvoorden@rvo.nl) zijn de contactpersonen voor het subprogramma van klimaat, milieu, hulpbronnenefficiëntie en grondstoffen.

Aansluiting met thema's Ruimtelijke Adaptatie

De Europese uitdaging is een grondstofzuinige en klimaatveranderingsbestendige economie en een duurzame grondstoffenvoorziening tot stand te brengen om tegemoet te komen aan de behoefte van een toenemende wereldbevolking met behoud van de natuurlijke hulpbronnen van de planeet voor volgende generaties. De hoofdthema's zijn:

1. Klimaat: het zoveel mogelijk tegengaan van klimaatverandering en waar nodig aanpassing aan de gevolgen hiervan.
2. Bescherming van het milieu en duurzaam beheer van natuurlijke hulpbronnen, inclusief water en biodiversiteit.
3. Verzekering van de beschikbaarheid van duurzame grondstoffen.
4. Transitie naar een groene economie door eco-innovatie.

Op het moment dat er sprake is van onderzoek en samenwerking met een onderzoeksinstituting kan bekeken worden of een subsidieaanvraag in het kader van Horizon2020 zinvol is.

Toelichting

Het Plattelandsontwikkelingsprogramma (POP) is onderdeel van het Europees Gemeenschappelijk Landbouwbeleid.

Het POP3 draagt bij aan de Nederlandse groene groei-strategie. Deze strategie combineert het streven naar economische groei en versterking van de concurrentiepositie met het verbeteren van het milieu. Daarbij wordt gebruik gemaakt van initiatieven in de samenleving. Innovatie en verduurzaming zijn de belangrijkste opgaven voor de agrarische sector om een krachtige concurrentiepositie te behouden. Het POP3 stimuleert (de ontwikkeling van) productiewijzen in de landbouw die milieuvriendelijker is, maar waarbij de landbouw wel concurrerend blijft. Daarnaast draagt het POP3 bij aan (internationale) doelen op het gebied van natuur, milieu en water zoals de Europese doelstellingen van de Vogel- en Habitatrichtlijnen, de Nitraatrichtlijn en de KRW. De POP3-middelen komen ten goede aan agrariërs en/of aan agrarisch grondgebruik.

Voor POP3 is voor de periode 2014-2020 voor Nederland per jaar circa € 85 miljoen beschikbaar uit het Europees Landbouwfonds voor Plattelandsontwikkeling.

Het budget wordt –afgerond- als volgt over vijf thema's verdeeld:

1. Versterken van innovatie, verduurzaming en concurrentiekracht circa € 19 miljoen.
2. Jonge Boeren: circa € 2,5 miljoen.
3. Natuur en landschap: circa € 43 miljoen.
4. Verbetering van de waterkwaliteit; circa € 12,5 miljoen.
5. Liaison Entre Actions Développement de l'Économie Rurale (LEADER) (inclusief projecten onder het programma Duurzaam Door): circa € 5 miljoen.
6. Technische bijstand: circa € 3 miljoen.

Subsidieactiviteiten

Hieronder wordt aangegeven op welk type actie de subsidie ingezet moet worden.

1. Versterken van innovatie, verduurzaming en concurrentiekracht
 - Kennisoverdracht
 - Investerings voor ontwikkeling en uitrol van innovaties
 - Investerings in landbouwstructuur
 - Samenwerking bij proefprojecten en innovatie
 - Oprichting van operationele groepen Europees Innovatie Partnerschap (EIP)
 - Garantstelling voor marktintroductie van risicovolle innovaties (GMI)
 - Voortzetting brede weersverzekering
2. Jonge boeren
 - Ondersteuning bij overname van bedrijven
 - Extra middelen om te investeren in duurzaamheid en innovatie
3. Natuur en landschap
 - Agrarisch natuurbeheer
 - Hydrologische maatregelen in het kader van Programmatische Aanpak Stikstof (PAS)

4. Verbetering van de waterkwaliteit
 - Beheersvergoedingen voor waterdiensten
5. LEADER is het programma voor het versterken en verder ontwikkelen van de leefbaarheid en economie op het platteland. De EU investeert met LEADER in een 'bottom up' benadering: initiatieven van inwoners, ondernemers en organisaties uit plattelandsgebieden, die bijdragen aan een vitaal platteland worden ondersteund.

Een belangrijk verschil met het vorige programma (POP2) is dat de provincies de subsidies verstrekken. Voorwaarden en andere informatie over deze POP3-subsidies kunnen worden gevonden op de website van de betreffende provincie. Op dit moment heeft alleen de provincie Noord-Brabant een aantal doelstellingen opengesteld. Tot en met 11 december 2015 konden subsidieaanvragen worden ingediend voor:

1. Kennisoverdracht aan groepen van landbouwondernemers voor verbetering van de waterkwaliteit;
2. Investerings op het landbouwbedrijf voor het initiëren van innovaties voor precisiebemesting;
3. Samenwerking voor innovaties voor het openstellen en exploiteren van een testfaciliteit voor nieuwe producten, technologie en diensten.

Op 4 januari 2016 heeft Gelderland ook een eerste tender opengesteld voor het indienen van de subsidieaanvragen voor de volgende prioriteiten:

- Het verplaatsen van glastuinbouwbedrijven, met een subsidieplafond van € 3.000.000,-. De verplaatsing richt zich op versterking van de landbouwstructuur en verbetering van de landschappelijke kwaliteit (sanering oude glasopstanden). De subsidie bedraagt 40% van de investeringen op de nieuwe locatie met een maximum van € 1.000.000,- of zoveel minder dan € 30,- per vierkante meter kas die door de subsidieontvanger gesaneerd wordt bij het te verplaatsen glastuinbouwbedrijf en op andere locaties (zogenaamde sprokkellocaties).
- Fysieke investeringen voor innovatie van agrarische bedrijven, met een subsidieplafond van €500.000,- (in het kader van het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer). De subsidie bedraagt 40% met een maximum van € 250.000,-. Subsidie wordt uitsluitend verstrekt indien de activiteit betrekking heeft op tenminste één van de volgende thema's:
 - Maatregelen die leiden tot een geringer grondstoffengebruik en een gesloten kringloop, met als resultaat een emissievermindering van milieubelastende stoffen naar bodem, lucht en grond- en oppervlaktewater en minder uitputting van hulpbronnen en grondstoffen.
 - Klimaatadaptatie. Aan klimaatadaptatie kan bijgedragen worden door uitvoering van activiteiten die leiden tot het tegen gaan van, dan wel het verminderen van, de effecten van grotere watertekorten en -overschotten en toenemende verzilting.
 - Behoud en versterking van biodiversiteit en omgevingskwaliteit.
- Samenwerking voor innovaties, met een subsidieplafond van € 500.000,- (in het kader van het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer). De subsidie bedraagt 100% van de subsidiabele kosten. Subsidie wordt verstrekt aan de deelnemers van het samenwerkingsverband of de initiatiefnemer van het samenwerkingsverband in wording. Het samenwerkingsverband bestaat tenminste uit twee partijen die van belang zijn voor het verwezenlijken van de doelstelling van de projectvraag en bevat tenminste één landbouwer of een organisatie die

hun vertegenwoordigt. De activiteiten zijn gericht op het praktijkrijp maken van kennis en innovatie alsmede één of meerdere van de volgende thema's:

- Maatregelen die leiden tot een geringer grondstoffengebruik en een gesloten kringloop, met als resultaat een vermindering van de emissie van milieubelastende stoffen naar bodem, lucht en grond- en oppervlakte water en minder uitputting van hulpbronnen en grondstoffen.
- Klimaatadaptatie. Aan klimaatadaptatie kan bijgedragen worden door uitvoering van activiteiten die leiden tot het tegen gaan van, dan wel het verminderen van, de effecten van grotere watertekorten en -overschotten en toenemende verzilting.
- Behoud en versterking van de biodiversiteit en de omgevingskwaliteit.

Belangrijkste voorwaarden

Belangrijkste voorwaarden POP3 Noord-Brabant:

Subsidie voor prioriteit 2 kan worden aangevraagd door landbouwers of door samenwerkingsverbanden van landbouwers. Er kan subsidie namens een samenwerkingsverband worden aangevraagd door een penvoerder zonder rechtspersoonlijkheid. Het project moet grotendeels uitgevoerd worden in of ten goede komen aan de provincie Noord-Brabant. Daarnaast is de verplichting opgenomen dat het project binnen twee jaar na ontvangst van de beschikking tot subsidieverlening wordt voltooid.

Bij prioriteit 3 moet de aanvraag worden ingediend door een samenwerkingsverband. Daarbij moet het samenwerkingsverband uit tenminste twee partijen bestaan, waarvan één landbouwer of een organisatie die de landbouw vertegenwoordigt. Tevens moet de testfaciliteit beschikbaar zijn voor andere bedrijven of kennisinstellingen dan de aanvrager, moet de testfaciliteit in Noord-Brabant liggen, moet de openstelling ervan ten goede komen aan het platteland of de agrarische sector en moet de toegevoegde waarde van de testfaciliteit voor innovatie van de Brabantse agrofood in het projectplan worden aangetoond. Daarnaast is de verplichting opgenomen dat de subsidieontvanger de verplichting heeft om de resultaten van het project te verspreiden.

Subsidiebedrag

Het maximale subsidiebedrag en subsidiepercentage worden per maatregel en per openstelling door de provincie bepaald.

Provincie Noord-Brabant:

De subsidie bedraagt 40% van de subsidiabele kosten met een maximum van € 40.000,- voor investeringen in precisiebemesting. Voor het opzetten van testfaciliteiten bedraagt de subsidie 70% van de kosten van coördinatie en 40% van de overige kosten met een maximum subsidie per project van € 250.000,-.

Provincie Gelderland:

Zie hierboven.

Deadline

Alleen de provincies Noord-Brabant en Gelderland hebben een tender geopend voor het indienen van subsidieaanvragen. De andere provincies hebben we al een uitvoeringsregeling gepubliceerd

met daarin de voorwaarden van de regeling, maar het is nog niet mogelijk om subsidieaanvragen in te dienen.

Meer informatie

Meer informatie is beschikbaar op: <http://www.regiebureau-pop.eu/>

Aansluiting met thema's Ruimtelijke Adaptatie

Tot 11 december was het mogelijk om subsidie aan te vragen onder de subsidieregeling POP3 in de provincie Noord-Brabant voor projecten gericht op het openstellen en exploiteren van een testfaciliteit door een samenwerkingsverband. Een testfaciliteit is een fysieke of niet-fysieke omgeving, bijvoorbeeld een stal, laboratorium of een machine, waar bedrijven hun nieuwe producten of diensten testen. Deze diensten of producten zijn in de ontwikkelfase en moeten op technologische innovatie of marktinnovatie worden getoetst. Testfaciliteiten bieden faciliteiten en kennis waardoor de nieuwe vindingen sneller op de markt kunnen worden gebracht.

Het project moet echter gericht zijn op minimaal één van de volgende thema's uit het Innovatieprogramma Agrofood Brabant 2020: het creëren van klantwaarde; het ondernemen in lokale netwerken; de crossover tussen voeding en gezondheid; de crossover tussen agrofood en duurzame technologie; en/of de crossover tussen agrofood en biobased economy.

De openstelling in het kader van fysieke investeringen is gericht op projecten met betrekking tot fysieke investeringen in systemen om de stikstofbenutting bij de teelt van gewassen te verbeteren, met als resultaat een emissievermindering van nitraat naar bodem, grond- en oppervlaktewater. Met deze openstelling wordt de landbouwsector uitgedaagd om te investeren in innovatieve systemen voor precisiebemesting die leiden tot een lagere milieubelasting. Subsidie wordt verstrekt voor investeringen op het gebied van precisiebemesting in akkerbouw, weidebouw en vollegrondstuinbouw.

De beoogde subsidieprojecten en thema's hebben raakvlakken met ruimtelijke adaptatie. In de overkoepelende regeling is bijvoorbeeld ook een maatregel opgenomen voor kavelruil en bedrijfsverplaatsingen. Om bijvoorbeeld grootschalige waterberging te realiseren, zou dit nodig kunnen zijn. De betreffende agrariër of gemeente kan dan subsidie aanvragen, mits deze maatregel is opengesteld voor indienen van aanvragen door de provincie.

Bij de openstelling van de provincie Gelderland is specifiek aandacht voor Klimaatadaptatie. Voor de rangschikking worden verschillende criteria gehanteerd waaronder de mate waarin de investering bijdraagt aan een of meer beleidsdoelen zoals opgenomen in één of meer van de navolgende Waterprogramma's:

- Waterprogramma waterschap Rijn IJssel zoals vastgesteld door het Algemeen bestuur 3 november 2015; www.wrij.nl/waterbeheerplan/uitvoering/wbp-maatregelen.
- Waterprogramma Waterschap Rivierengebied zoals vastgesteld door het Algemeen bestuur op 27 november 2015; <http://www.waterschaprivierenland.nl/common/beleid/waterbeheerprogramma-2016-2021/waterbeheerprogramma-2016-2021.html>.
- Waterprogramma Vallei en Veluwe zoals vastgesteld door het Algemeen bestuur d.d. 30 september 2015 <http://www.vallei-veluwe.nl/water-0/waterbeleid>.

Toelichting

De EU heeft de wereldwijde strijd tegen klimaatverandering topprioriteit gemaakt en lokale overheden spelen een significante rol in het aangaan van deze strijd. ELENA (European Local Energy Assistance) is een Europese faciliteit die, door middel van technische bijstand, ondersteuning biedt aan regionale en lokale overheden bij het bespoedigen van hun investeringsprogramma's op het gebied van energie-efficiëntie en hernieuwbare energiebronnen.

Het omzetten van plannen voor energiebesparing en duurzame energie naar daadwerkelijke implementatie is vaak lastig. Met de faciliteit ELENA steunt Europa samen met de Europese Investeringsbank (EIB) steden en regionale overheden bij de uitwerking van hun innovatieve investeringsprogramma's of projecten.

Het doel van ELENA is het vergroten van ervaring in het ontwikkelen van investeringsprogramma's van een bepaalde grootte, doorgaans boven de 30 miljoen euro. Kleine projecten kunnen worden ondersteund wanneer ze geïntegreerd worden in grotere investeringsprogramma's.

Steun kan worden verleend voor de ontwikkeling van investeringsprogramma's of projecten op de volgende gebieden:

- Openbare en particuliere gebouwen, met inbegrip van de sociale huisvesting en straat- en verkeersverlichting, om een verhoogde energie-efficiëntie te ondersteunen - bijvoorbeeld renovatie van gebouwen die gericht zijn op een aanzienlijke afname van het energieverbruik (warmte en elektriciteit), zoals thermische isolatie, efficiënte airconditioning en ventilatie, efficiënte verlichting.
- Integratie van hernieuwbare energiebronnen in de gebouwde omgeving - bijvoorbeeld fotonvoltaïsche zonne-energie (PV), thermische zonnecollectoren en biomassa.
- Investerings in de renovatie, uitbreiding of bouw van nieuwe stadsverwarming / koeling netwerken, met inbegrip van netwerken op basis van warmtekrachtkoppeling (WKK);
- Decentrale WKK-systemen (gebouw of wijkniveau).
- Stadsvervoer om een verhoogde energie-efficiëntie te ondersteunen en de integratie van hernieuwbare energiebronnen, zoals ondersteuning van hoge energie-efficiënte bussen, met inbegrip van hybride bussen, elektrische of koolstofarme aandrijfsystemen, investeringen om de introductie van elektrische auto's te vergemakkelijken, investeringen om nieuwe, meer energiezuinige concepten voor goederenlogistiek in stedelijke gebieden te verbeteren in te voeren.
- Lokale infrastructuur, waaronder intelligente netwerken (smart grids), informatie -en communicatietechnologie infrastructuur voor energie-efficiëntie, energie-efficiënte stedelijke apparatuur, intermodaal vervoer voorzieningen en tankinfrastructuur voor voertuigen op alternatieve brandstof.

Subsidieactiviteiten

Om de projecten van idee naar uitvoering te brengen, draagt de subsidie onder andere bij aan technische onderzoeken, ontwikkeling projectorganisatie en onderzoeken in het kader van financiële en juridische vraagstukken (bijvoorbeeld Publiek Private Samenwerking (PPS)). Deze

subsidie vraagt om zeer innovatieve investeringen op het gebied van energiebesparing en duurzame energie.

Belangrijkste voorwaarden

ELENA is een subsidie voor het uitwerken van een projectplan voor een grootschalige investering. De looptijd van het subsidieproject is maximaal drie jaar. De uiteindelijke investering moet 20 keer hoger zijn dan de subsidiebijdrage van ELENA.

Subsidiebedrag

De subsidie bedraagt maximaal 90% in voorbereidingskosten (haalbaarheidsstudies, marktonderzoek, businessplannen, energie audits, financieel advies, aanbestedingstrajecten en loonkosten) die worden gemaakt en die nodig zijn om de implementatie van investeringsprogramma's voor te bereiden en te financieren.

Deadline

ELENA werkt volgens het systeem 'wie het eerst komt, die het eerst maalt'. Op dit moment vermeldt de website dat er nog budget beschikbaar is.

Meer informatie

Meer informatie is te vinden op: <http://www.eib.org/products/advising/elena/index.htm>

Aansluiting met thema's Ruimtelijke Adaptatie

Subsidie is mogelijk voor projecten waarbij sprake is van duurzame opwekking van energie en een groot afzetgebied en waarbij de technische uitwerking nog moet starten. Deze subsidie heeft mogelijk raakvlakken met het thema hittestress (efficiënte airconditioning en ventilatie in verzorgingstehuizen en ziekenhuizen).

Toelichting

Het Deltafonds is ingevoerd om zeker te stellen dat er ook op de lange termijn voldoende middelen beschikbaar zijn voor noodzakelijke maatregelen voor de waterveiligheid en de zoetwatervoorziening van Nederland. Het Deltafonds is in werking getreden op 1 januari 2013. Het heeft een eigen begroting, die een zelfstandig onderdeel is van de rijksbegroting.

Het Deltafonds wordt gevoed met bijdragen uit de begroting van het Ministerie van Infrastructuur en Milieu en andere begrotingen die deel uitmaken van de rijksbegroting. Tot de ontvangsten kunnen ook bijdragen van waterschappen horen voor maatregelen die nodig zijn om primaire waterkeringen die zij beheren weer aan de wettelijke normen te laten voldoen.

Subsidieactiviteiten

Een belangrijk doel van het fonds is het bekostigen van maatregelen en voorzieningen die dienen ter bescherming van Nederland tegen overstromingen en waterschaarste. Ook de bekostiging van maatregelen in verband met de handhaving en verbetering van de waterkwaliteit met het oog op de zoetwatervoorziening behoort tot de doelen van het fonds. Verder behoort tot de doelen van het fonds het beschikbaar stellen van middelen voor het verzamelen, bewerken en verspreiden van daarmee samenhangende informatie of voor het doen van daarmee samenhangend onderzoek.

Belangrijkste voorwaarden

Op grond van artikel 7.22d Waterwet kunnen zowel 'uitgaven' als 'subsidies' ten laste komen van het fonds. Uitgaven zijn bestedingen voor maatregelen of activiteiten van het Rijk. Subsidies zijn financiële bijdragen ten behoeve van activiteiten van derden, bijvoorbeeld decentrale overheden.

Subsidiebedrag

Voor de maatregelen van het Deltaprogramma is er een apart fonds in de Rijksbegroting: het Deltafonds. Uit dit fonds worden de onderzoeken en maatregelen van het Deltaprogramma betaald. Ieder jaar is daarvoor ongeveer €1,2 miljard beschikbaar. Ongeveer €700 miljoen daarvan is beschikbaar voor investeringen in vooral waterveiligheid en in mindere mate zoetwatervoorziening. De overige €500 miljoen zijn voor beheer, onderhoud en organisatiekosten en enkele tientallen miljoenen hiervan voor investeringen in waterkwaliteit.

Deadline

Onbekend.

Aansluiting met thema's Ruimtelijke Adaptatie

Projecten op het gebied van primaire waterkeringen en zoetwatervoorzieningen.

Toelichting

Topsector Water is een samenwerking van de overheid, het bedrijfsleven en onderzoeksinstituten om de Nederlandse watersector nationaal en internationaal te blijven stimuleren. Omdat de watersector nu al een sterke positie heeft en mogelijkheden om nog verder te groeien, is de sector door het kabinet aangewezen als topsector. Dit houdt in dat de overheid samen met bedrijven en de wetenschap gericht in de sector investeert. De sector omvat drie clusters: Watertechnologie, Deltatechnologie en Maritieme Technologie.

Voor iedere topsector is een topteam samengesteld. Dit team bestaat uit een wetenschapper, een topambtenaar, een innovatieve MKB'er en een boegbeeld uit de sector. Het boegbeeld voor water is Hans Huis in 't Veld. Hij is de trekker van het topteam en aanspreekpunt voor de uitvoering van de actieagenda.

Innovatiecontract topsector

Het topteam heeft kansen en knelpunten voor de sector in kaart gebracht, zodat bedrijven, wetenschappers en de overheid hierop gezamenlijk actie kunnen ondernemen. Dit heeft uiteindelijk geresulteerd in een innovatiecontract. In het innovatiecontract zijn de inhoudelijke en financiële afspraken tussen bedrijven, wetenschappers en de overheid vastgelegd. Overheid, bedrijfsleven en kennisinstellingen voeren de gemaakte afspraken gezamenlijk uit.

De thema's zijn:

1. Schone schepen: alternatieve brandstoffen, brandstofbesparing, reductie emissies en geluid.
2. Slimme schepen: veiliger schepen en platforms, reductie bemanning en onderhoudskosten;
3. marine- en speciale schepen.
4. Winnen op zee: duurzame grondstoffen- en energiewinning op zee.
5. Slimme havens: systemen voor transport en ladingafhandeling; geavanceerd ontwerp voor duurzame zeehaven infrastructuur.
6. Eco-engineering: waterbouw met hulp van de natuur.
7. Waterveiligheid en energie-opwekking in dijken.
8. Leefbare delta: duurzame inrichting en beheer van dicht bevolkte deltagebieden; omgaan met verzilting in kustzones en delta's.
9. Water for All: toekomstvaste productie van drink- en industriewater en geavanceerde afvalwaterzuivering.
10. More Crop per Drop: zoetwatervoorziening voor voedselproductie en resource efficiency.
11. Water & Energie: verduurzaming processen energieproducerende industrie; nieuwe vormen van energie op basis van watertechnologie.
12. Water & ICT: sensing & monitoring.

Subsidieactiviteiten

De partijen selecteren gezamenlijk uitvoeringsprojecten die zowel passen binnen de individuele randvoorwaarden van de overheden als van de kennisinstellingen en het bedrijfsleven. Door bijvoorbeeld toepassing van sensortechnologie in dijken kunnen Rijksoverheid en waterschappen kosten besparen doordat dijken slimmer ontworpen kunnen worden.

Iedere topsector maakt een onderzoeksagenda. De Topconsortia voor Kennis en Innovatie (TKI's) vullen deze onderzoeksagenda's in. Met Topconsortia voor Kennis en Innovatie (TKI)-toeslag stimuleert het Ministerie van Economische Zaken privaat-publieke samenwerking tussen onderzoeksorganisaties en bedrijven. Binnen een TKI werken onderzoeksorganisaties en bedrijven samen aan een privaat-publiek gefinancierd, meerjarig TKI-programma. Een TKI-programma omvat fundamenteel onderzoek, industrieel onderzoek, experimentele ontwikkeling of een combinatie van deze soorten onderzoek. Het TKI zorgt voor regie, netwerkvorming en kennisdeling.

Er zijn 2 soorten TKI-toeslag:

- Programmatoeslag wordt berekend op basis van de private bijdrage voor een set van projecten in één jaar. Een TKI kan de programmatoeslag vervolgens wel meerjarig inzetten.
- Projecttoeslag voor losse projecten. Deze wordt berekend over de private bijdrage in de hele looptijd.

Belangrijkste voorwaarden

Samenwerkingsprojecten worden gestimuleerd binnen het TKI, zowel nationaal tussen overheden, bedrijfsleven en kennisinstellingen als internationaal. Het gaat binnen het innovatiecontract om het verbinden van maatschappelijke en economische doelen.

Subsidiebedrag

De hoogte van de projecttoeslag is 25% van de private bijdragen in de projectperiode (meerjarig).

Private bijdrage: cash geld dat niet (direct of indirect) komt van:

- een onderzoeksorganisatie;
- Nederlandse organisatie voor wetenschappelijk onderzoek (NWO);
- Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen (KNAW);
- een openbaar lichaam.

Over de eerste € 20.000,- van de private bijdrage van een ondernemer is de projecttoeslag niet 25%, maar 40%. Deze eerste € 20.000,- private bijdrage per ondernemer mag ook in natura zijn, voor de rest telt alleen cash als private bijdrage.

Deadline

TKI's kunnen projecttoeslag aanvragen van 16 november 2015 tot en met 14 oktober 2016 17.00 uur.

Meer informatie

Meer informatie is beschikbaar op: <http://www.rvo.nl/subsidies-regelingen/topconsortia-voor-kennis-en-innovatie> en <http://www.topsectorwater.nl>

Aansluiting met thema's Ruimtelijke Adaptatie

De TKI toeslag is gericht op privaat-publiek onderzoek. Het onderzoek kan zich richten op de dreigingen van wateroverlast en onderlast.

Toelichting

Met de Regeling subsidies hoogwaterbescherming 2014 kan het Rijk subsidies verstrekken aan waterschappen, die door de wijzigingen van de veiligheidsnorm, de hydraulische randvoorwaarden of de toetsvoorschriften maatregelen moeten treffen, om zo de primaire waterkeringen weer aan de wettelijke norm te laten voldoen.

De regeling kent verschillende subsidievormen: reguliere subsidie, subsidie voor een experiment of demonstratieproject, subsidie bij voorfinanciering door de beheerder en een innovatiesubsidie.

Innovatiesubsidie

De waarde van een nieuwe techniek of procesverbetering is vaak nog niet (volledig) bewezen, waardoor niet vooraf kan worden aangetoond dat een innovatie voldoet aan de eis van sober en doelmatigheid. Toch is het wenselijk om deze innovaties te stimuleren omdat ze in potentie tot besparingen kunnen leiden. In de regeling zijn daarom mogelijkheden opgenomen voor een experiment of demonstratieproject. Als voldaan wordt aan de voorwaarden, dan wordt er voor 100% aan de werkelijke kosten bijgedragen.

Subsidieactiviteiten

Subsidie is bedoeld voor waterschappen die door de wijzigingen van de veiligheidsnorm, de hydraulische randvoorwaarden of de toetsvoorschriften maatregelen moeten treffen, om zo de primaire waterkeringen weer aan de wettelijke norm te laten voldoen.

Het Hoogwaterbeschermingsprogramma 2015-2020 is ten opzichte van het programma 2014-2019 met circa 300 kilometer uitgebreid tot een totale omvang van ruim 700 kilometer.

Op basis van urgentie is een volgorde van projecten gemaakt. De urgentie is bepaald aan de hand van de kans op falen en de gevolgen van een dergelijk falen. Om de gevolgen van doorbraken per dijkvak en kunstwerk in termen van economische schade te bepalen, is gebruikgemaakt van de overstromingsberekeningen uit het project 'Veiligheid Nederland in Kaart' (VKN2, zie kader) en het beleidsonderzoek 'Waterveiligheid 21e eeuw' (WV21). De dijkvakken en kunstwerken zijn gekoppeld aan de dichtstbijzijnde doorbraaklocatie in hetzelfde dijkkringdeel. Het resultaat van deze stap is een lijst van projecten, in volgorde van urgentiescore.

Belangrijkste voorwaarden

Om in aanmerking te kunnen komen voor reguliere subsidie geldt dat:

- de subsidie is bestemd voor financiering en bekostiging van maatregelen voor primaire waterkeringen in de verkenningsfase, de planuitwerkingsfase of de realisatiefase,
- aanvragen moeten zijn ingediend, voordat de subsidiabele activiteit is voltooid;
- aanvragen moeten door beheerders per fase in het kalenderjaar waarin de maatregelen in het subsidieprogramma zijn opgenomen, worden ingediend.

Om in aanmerking te kunnen komen voor subsidie voor het uitvoeren van een experiment of demonstratieproject geldt dat:

- aanvragen moeten zijn ingediend, voordat de subsidiabele activiteit is voltooid;

- aanvragen kunnen doorlopend worden ingediend, mits dit in het kalenderjaar gebeurt, waarin dit is opgenomen in het subsidieprogramma;
- het experiment of demonstratieproject moet in het subsidieprogramma zijn opgenomen;
- het experiment of demonstratieproject is noodzakelijk voor kennisverwerving of ontwikkeling van innovatieve maatregelen, zoals deze in de Waterwet worden omschreven.

Om voor subsidie bij voorfinanciering door beheerder in aanmerking te kunnen komen, geldt dat de:

- subsidie is bestemd voor beheerders, die de bewuste maatregel eerder nemen dan in het HWBP is vermeld,
- maatregel moet in de voorfinancieringslijst zijn opgenomen;

Subsidiebedrag

De subsidie bedraagt 90% van de geraamde kosten van een sober en doelmatig onderwerp van de maatregel. De subsidie bedraagt 100% van de subsidiabele, werkelijke kosten voor een experiment of demonstratieproject.

Deadline

Aanvragen kunnen vanaf 1 april 2014 worden ingediend bij het Ministerie van Infrastructuur en Milieu. Een aanvraag tot verlening van een subsidie wordt door de beheerder van een primaire waterkering ingediend bij de Minister in het kalenderjaar waarin het experiment of demonstratieproject is opgenomen in het subsidieprogramma. Het programma loopt door tot 2021.

Meer informatie

Meer informatie is beschikbaar op: <http://www.hoogwaterbeschermingsprogramma.nl>

Aansluiting met thema's Ruimtelijke Adaptatie

Subsidie voor waterschappen voor het aanpassen van primaire waterkeringen.

Toelichting

Vaak staat een monument jaren leeg voordat het een nieuwe bestemming krijgt. In de tussentijd is er geen geld voor onderhoud en raakt het gebouw in verval. Blootgesteld aan wind en regen raken monumentale waarden aangetast of gaan zelfs verloren. Ook lopen de kosten op om het gebouw in de toekomst weer gereed te maken voor een nieuwe bestemming. Herbestemming wordt dan steeds moeilijker en ook het omliggende gebied verloedert.

Subsidieactiviteiten

De Subsidieregeling stimulering herbestemming monumenten bevordert een duurzaam gebruik van monumenten. De rijksoverheid kan bijdragen in de kosten:

- om de haalbaarheid van een herbestemming te onderzoeken;
- om het monument in de tussentijd wind- en waterdicht te houden.

Belangrijkste voorwaarden

Op het moment dat de aanvraag wordt ingediend, mag nog niet begonnen zijn met het onderzoek of de noodmaatregelen. Na toekenning van de subsidie moet het onderzoek binnen zes maanden worden afgerond. Noodmaatregelen moeten binnen drie maanden zijn getroffen.

Bij een aanvraag voor subsidie voor een haalbaarheidsonderzoek moet een offerte worden bijgevoegd en bij subsidie voor noodmaatregelen moet een onderzoek naar de herbestemming worden bijgevoegd en een begroting.

Subsidiebedrag

De subsidie voor een haalbaarheidsonderzoek bedraagt minimaal € 7.000 en maximaal € 17.500. De aanvrager moet 30% van de kosten van het haalbaarheidsonderzoek zelf betalen of op een andere manier financieren. De subsidie voor het wind- en waterdicht maken bedraagt minimaal € 7.000 en maximaal € 35.000. De aanvrager moet 30% van de kosten zelf betalen of op een andere manier financieren.

Deadline

Jaarlijks van 1 oktober t/m 30 november kunnen aanvragen worden ingediend.

Meer informatie

Meer informatie is beschikbaar op:

[http://www.cultureelerfgoed.nl/Monumenten/Subsidie/Subsidieregeling-herbestemming-monumenten](http://www.cultureelerfgoed.nl/Monumenten/Subsidie/Subsidieregeling-stimulering-herbestemming-monumenten).

Aansluiting met thema's Ruimtelijke Adaptatie

Subsidie voor het uitvoeren van een haalbaarheidsanalyse ten behoeve van de herbestemming van een monument en/of het waterdicht maken van een monument.

Toelichting

Tijdig onderhoud kan dure en ingrijpende restauraties voorkomen. Daarom stimuleert de overheid eigenaren van rijksmonumenten tot planmatig onderhoud met het Brim. De subsidie is bedoeld voor het planmatig in stand houden van een monument. Dat betekent voornamelijk onderhoud, zoals schilder- en herstelwerk. De eigenaar stelt daartoe een zesjarig instandhoudingsplan op met het vereiste begrotingsmodel.

Subsidieactiviteiten

Voor rijksmonumenten die niet primair bestemd zijn voor bewoning kan voor het planmatig onderhoud een instandhoudingssubsidie worden aangevraagd. De subsidie is een tegemoetkoming in de kosten voor het reguliere onderhoud van het rijksmonument zoals schilder- en herstelwerk. De overheid stimuleert met deze subsidie regelmatig onderhoud van het monument.

Belangrijkste voorwaarden

De aanvraag is omvangrijk. Er moet een actueel inspectierapport worden bijgevoegd en een bewijs van de herbouwwaarde.

Subsidiebedrag

Bij de berekening van de hoogte van het subsidiebedrag spelen de subsidiabele kosten een belangrijke rol. Subsidiabele kosten zijn kosten die betrekking hebben op werkzaamheden, maatregelen en voorzieningen die voor subsidie in aanmerking komen. De subsidiabele kosten zijn opgenomen in een leidraad. In de regeling is tevens sprake van maximale subsidiabele kosten waarover een subsidie verleend kan worden. Bij gebouwde monumenten vormt de herbouwwaarde de basis voor deze maximale subsidiabele kosten. Uit onderzoek is gebleken, dat een 0,5% per jaar voldoende is voor het uitvoeren van sober onderhoud. Over de periode van 6 jaar van het instandhoudingsplan is dat 3% van de herbouwwaarde. De maximale subsidiabele kosten waarover een subsidie kan worden verleend bedragen dan ook bij gebouwde monumenten 3% van de herbouwwaarde. Het subsidiepercentage bedraagt altijd 50%.

Deadline

Ieder jaar kan van 1 februari tot 31 maart instandhoudingssubsidie worden aangevraagd.

Meer informatie

Meer informatie is te vinden op <http://www.cultureelerfgoed.nl/brim/>.

Aansluiting met thema's Ruimtelijke Adaptatie

Aangezien monumentale gebouwen extra te leiden hebben onder bodemdaling, omdat de fundering niet goed is, zal extra onderhoud nodig zijn. Deze subsidie wordt verstrekt voor de onderhoudskosten van zes jaar.

Toelichting

EIA is bedoeld voor ondernemers die willen investeren in energiebesparende technieken en de toepassing van duurzame energie in hun onderneming. EIA levert voor ondernemers een dubbel voordeel op: zowel een besparing op de energiekosten als minder vennootschapsbelasting of inkomstenbelasting. De EIA is van toepassing op investeringen in:

1. bedrijfsgebouwen;
2. processen;
3. transportmiddelen;
4. duurzame energie;
5. energieadvies.

Subsidieactiviteiten

Voorbeelden van investeringen in duurzame energie:

Duurzame warmte

- Zonnecollectorsysteem voor verwarmen;
- Dak- of gevelpanelen met geïntegreerde zonnecollector;
- Warmte- of koudeopslag in de bodem (aquifer).

Duurzame elektriciteitsopwekking

- Zonne-energiesysteem voor het gecombineerd opwekken van elektriciteit en warmte.
- Zonnepanelen voor elektriciteitsopwekking.
- Windturbine.

Een publieke organisatie kan zelf niet een subsidieaanvraag indienen, maar kan een andere partij de aanvraag laten doen. Ook kan zij de ondernemers informeren over de mogelijkheden van EIA.

Belangrijkste voorwaarden

De investeringen waar EIA op kan worden aangevraagd, zijn opgenomen op de Energielijst. Dit is een lijst met zo'n 160 energiezuinige investeringen (op de Energielijst worden deze bedrijfsmiddelen genoemd) waarvoor gebruik kan worden gemaakt van de EIA. Fiscale aftrek is mogelijk voor duidelijk omschreven investeringen (specifiek) maar ook voor maatwerk investeringen (generiek) die een forse energiebesparing opleveren.

Subsidiebedrag

41,5% van de investeringskosten kan worden afgetrokken van de fiscale winst, boven op de gebruikelijke afschrijving.

Deadline

Binnen drie maanden na het geven van de opdracht moet de EIA worden aangevraagd bij RVO.

Meer informatie

Meer informatie is te vinden op: <http://www.rvo.nl/subsidies-regelingen/energie-investeringsaftrek-eia>.

Aansluiting met thema's Ruimtelijke Adaptatie

De Energielijst bevat zo'n 160 investeringen (bedrijfsmiddelen) die worden beschreven in 5 hoofdstukken:

- Gebouwde omgeving (hoofdstuk A)
- Industrie (hoofdstuk B)
- Transport (hoofdstuk C)
- Duurzame energie (hoofdstuk D)
- Energieadvies (hoofdstuk E)

Bij investeringen in bijvoorbeeld verzorgingshuizen en ziekenhuizen in ventilatiesystemen kan aanspraak worden gemaakt op deze fiscale maatregel (dreiging hitte).

Toelichting

De Milieu Investeringsaftrek (MIA) en Willekeurige Afschrijving Milieu-investeringen (Vamil) zijn bedoeld voor ondernemers die investeren in, specifieke op de Milieulijst genoemde, milieuvriendelijke apparatuur. Organisaties die bewust bezig zijn met hun leefomgeving, kunnen door de MIA en/of Vamil een financieel voordeel behalen.

Subsidieactiviteiten

Voorbeelden van investeringen die voor MIA/Vamil in aanmerking komen zijn:

- oplaadpunt voor elektrische voertuigen;
- aardgasauto voor zakelijk vervoer;
- onbemand, geautomatiseerd systeem voor het stallen en verhuren van fietsen ten behoeve van voor- en natransport van reizigers;
- vegetatiedak.

Belangrijkste voorwaarden

De investeringen waarvoor MIA kan worden aangevraagd zijn opgenomen op de Milieulijst. Op deze lijst staan ruim 300 investeringen die milieuwinst opleveren.

Subsidiebedrag

Met de MIA kunt gebruik worden gemaakt van een investeringsaftrek die kan oplopen tot 36% van het investeringsbedrag. Deze komt bovenop de gebruikelijke investeringsaftrek. De Vamil biedt de mogelijkheid om 75% van de investeringskosten op een door de ondernemer zelf te bepalen tijdstip af te schrijven.

Deadline

Binnen drie maanden na het geven van de opdracht moet de MIA/Vamil worden aangevraagd bij RVO.

Meer informatie

Meer informatie is beschikbaar op <http://www.rvo.nl/subsidies-regelingen/mia-en-vamil>.

Aansluiting met thema's Ruimtelijke Adaptatie

Van deze fiscale mogelijkheid kan gebruik worden gemaakt bijvoorbeeld bij het bouwen van een duurzaam gebouw of bij het renoveren van een gebouw tot een duurzaam gebouw.

Toelichting

De SDE+ heeft als doel om op een kosteneffectieve manier stappen te zetten richting duurzame energieproductie. De SDE+ richt zich op bedrijven en (non-profit) instellingen. Duurzame energie wordt opgewekt uit schone, onuitputtelijke bronnen en wordt daarom ook wel hernieuwbare energie genoemd.

Subsidie kan worden aangevraagd voor de productie van de volgende vormen van hernieuwbare energie:

- duurzame elektriciteit;
- duurzame warmte of de gecombineerde opwekking van duurzame warmte en elektriciteit;
- groen gas.

De subsidie dekt de extra kosten van hernieuwbare energie ten opzichte van grijze energie (fossiele brandstoffen).

Subsidieactiviteiten

De categorieën productie-installaties die voor subsidiëring in aanmerking komen zijn onder andere:

- allesvergisting (groen gas);
- ketel vaste biomassa $\geq 0,5$ MW (warmte);
- geothermie (warmte);
- allesvergisting (warmte);
- ketel vloeibare biomassa $\geq 0,5$ MW (warmte);
- zonthermie ≥ 100 m² (warmte);
- geothermie (WKK);
- wind op land ≥ 6 MW (elektriciteit);
- zon-PV ≥ 15 kW (elektriciteit).

Tevens is er een vrije categorie om innovatieve ondernemers die goedkoper kunnen produceren dan het vastgestelde basisbedrag voor de betreffende categorie productie-installatie, vroegtijdig toegang te bieden. Technologieën die alleen in aanmerking komen in de vrije categorie zijn voor elektriciteit: wind op zee, energie uit vrije stroming en osmose. Voor groen gas geldt dit voor biomassavergassing.

Belangrijkste voorwaarden

Vanaf 2014 wordt gevraagd een haalbaarheidsstudie van het project te maken. Bij een aangevraagd vermogen vanaf 0,5 MW, 500 kWp of 50 Nm³/uur dient u deze bij uw subsidieaanvraag toe te voegen. De haalbaarheidsstudie bevat in ieder geval de volgende onderdelen:

- exploitatieberekening;
- berekening van het projectrendement;
- onderbouwing van het eigen vermogen en de financiering.

Daarnaast is voor geothermieprojecten een geologisch onderzoek een verplichte bijlage bij de subsidieaanvraag. Het geologisch onderzoek dient te voldoen aan het Model Geologisch Onderzoek SDE+.

Subsidiebedrag

Het indienen van een SDE+ aanvraag bij RVO vergt niet veel tijd en inzet. De looptijd van de subsidie verschilt per categorie. Het subsidiebedrag wordt berekend op basis van de looptijd. Uiteindelijk wordt elk jaar de hoeveelheid geproduceerde energie berekend en daarop wordt jaarlijks een subsidie gebaseerd.

Deadline

In 2016 zijn er twee openstellingsrondes met elk een integraal budgetplafond. De eerste ronde kent een budget van € 4 miljard. In onderstaande tabel zijn de openstellingsrondes opgenomen (website RVO).

Ronde 1	Ronde 2	Fasegrenzen elektriciteit en/of warmte €/kWh	Fasegrenzen hernieuwbaar gas €/kWh*
01-03-2016:9.00u	30-08-2016:9.00u	0,090	0,064
07-03-2016:17.00u	05-09-2016:17.00u	0,110	0,078
14-03-2016:17.00u	12-09-2016:17.00u	0,130	0,092
21-03-2016:17.00u tot 31-03- 2016:17.00u	19-09-2016:17.00u tot 29-09- 2016:17.00u	0,150	0,106

*Hernieuwbaar gas telt niet volledig mee voor de Europese duurzame energie doelstellingen. De fasegrenzen zijn gecorrigeerd met een factor 0,706.

Meer informatie

Meer informatie is te vinden op <http://www.rvo.nl/subsidies-regelingen/stimulering-duurzame-energieproductie-sde>

Aansluiting met thema's Ruimtelijke Adaptatie

Bedrijven en (non-profit) instellingen die hernieuwbare energie (gaan) produceren, kunnen gebruik maken van de subsidieregeling SDE+. De subsidieregeling staat open voor hernieuwbare energietechnieken en is onderverdeeld in verschillende categorieën. Deze regeling sluit niet direct aan bij de dreigingen, maar door het gebruik van groene energie kan klimaatvernadering worden verminderd.

Toelichting

Iedere innovatieve ondernemer in Nederland die iets wil ontwikkelen of onderzoeken, komt in beginsel in aanmerking voor de Wet Bevordering Speur- en Ontwikkelingswerk (WBSO). Branche en ondernemingsgrootte zijn hierbij niet van belang.

Wie kunnen gebruikmaken van de WBSO?

- Ondernemers die werknemers in dienst hebben die Speur & Ontwikkelingswerk (S&O) uitvoeren.
- Niet-ondernemers die op basis van een schriftelijke overeenkomst S&O uitvoeren voor een opdrachtgever. Bijvoorbeeld een (universitaire) onderzoeksinstituten. De opdrachtgever moet wel een Nederlandse onderneming, een samenwerkingsverband van Nederlandse ondernemingen of een Nederlands product- of bedrijf zijn.
- Zelfstandigen die belasting betalen en jaarlijks 500 uur of meer aan S&O uitvoeren.

Welke projecten komen in aanmerking voor de WBSO?

- ontwikkeling van technisch nieuwe producten, productieprocessen of programmatuur;
- technisch wetenschappelijk onderzoek;
- een analyse van de technische haalbaarheid van een eigen S&O-project;
- procesgericht technisch onderzoek.

Meer informatie

Meer informatie is beschikbaar op www.rvo.nl/subsidies-regelingen/wbso-en-rda

Aansluiting met thema's Ruimtelijke Adaptatie

Er kan gebruik worden gemaakt van deze fiscale regeling als een organisatie iets dat voor hen nieuw is, ontwikkeld. Bij ongeveer een inzet van 1000 uren per jaar voor Research & Development loont het om gebruik te maken van deze fiscale regeling. Het indienen van een WBSO-aanvraag vergt niet veel tijd en inzet. Het voordeel bedraagt 35% van de eerste € 250.000 loonkosten gemoeid met S&O (Speur- en Ontwikkelingswerk, ook wel R&D genoemd).

Developmentally Relevant Infrastructure Investment Vehicle (DRIVE)

Toelichting

Developmentally Relevant Infrastructure Investment Vehicle (DRIVE) is een nieuw programma voor publieke infrastructuur. Het is de opvolger van de faciliteit Ontwikkelingsrelevante Infrastructuurontwikkeling (ORIO).

Voor ontwikkelingsrelevante infrastructuurprojecten die niet op een commerciële basis gefinancierd en geëxploiteerd kunnen worden, ontbreekt het overheden van ontwikkelingslanden vaak aan passende financieringsbronnen. DRIVE biedt deze overheden, via subsidies aan het bedrijfsleven, een aantrekkelijke en flexibele bron van financiering. Voor de aanbestedende overheid betekent dit een verlaging van de kosten van transacties die binnen de doelstellingen van DRIVE passen. Bovendien biedt DRIVE financieringsinstrumenten aan waardoor de financieringszekerheid wordt vergroot.

Met de DRIVE-bijdrage kan de ondernemer een gunstig aanbod voor de volledige financiering van het project aan de aanbestedende overheid in één van de DRIVE-landen voorleggen. Op die manier kan de ondernemer actief bijdragen aan het tot stand komen van publieke infrastructuur in DRIVE-landen. De DRIVE-landen zijn in onderstaande tabel opgenomen.

DRIVE landenlijst		
Minst ontwikkelde landen (MOLs/LDCs, DAC List of ODA Recipients) en lage inkomens landen (LIC DAC List of ODA Recipients)	Lage middeninkomenslanden (LMIC, OECD-DAC List of ODA Recipients)	Hogere middeninkomenslanden (UMIC, OECD-DAC List of ODA Recipients)
Afghanistan	Armenië	Albanië
Angola	Bolivia	Algerije
Bangladesh	Egypte	Bosnië en Herzegovina
Bhutan	Filipijnen	Colombia
Burkina Faso	Georgië	Jordanië
Cambodja	Ghana	Macedonië
Congo, Dem. Rep.	Guatemala	Maldiven
Djibouti	India	Peru
Ethiopië	Indonesië	Thailand
Guinee	Kaapverdië	Tunesië
Kenia	Kosovo	Zuid-Afrika (11 landen)
Laos	Marokko	
Liberia	Moldavië	
Madagaskar	Mongolië	
Malawi	Nicaragua	
Mali	Nigeria	
Mozambique	Pakistan	
Myanmar	Palestijnse Gebieden	
Nepal	Sri Lanka	
Niger	Vietnam	
Rwanda	(20 landen)	
Sao Tomé en Principe		
Senegal		
Sierra Leone		
Somalië		
Tanzania		
Uganda		
Zambia (28 landen)		
Totaal DRIVE landen: 59		

Kernelementen van DRIVE zijn: ontwikkelingsrelevantie door focus en samenhang, flexibiliteit in de projectcyclus en concessionele financiering voor het gehele project. Uitgangspunt daarbij is actieve betrokkenheid van het (Nederlandse) bedrijfsleven. De betrokkenheid moet worden bevorderd, door projectopdrachten al in een zo vroeg mogelijk stadium aan te besteden. Ook voor lokale overheden wordt het mogelijk om ontwikkelde projecten, eventueel in samenwerking met bedrijven, in te dienen. DRIVE gaat zich vooral richten op de minst ontwikkelde landen en de overgangslanen op de landenlijst voor private sector ontwikkeling en het Dutch Good Growth Fund.

Subsidieactiviteiten

Met DRIVE ondersteunt het Ministerie van Buitenlandse Zaken investeringen in infrastructurele projecten. De focus ligt bij projecten in de volgende sectoren:

1. voedselzekerheid;
2. water;
3. seksuele en reproductieve gezondheid en rechten (SRGR);
4. klimaat.

Het project moet ondersteunend zijn aan of aansluiten bij andere programma's en activiteiten in het kader van de agenda voor hulp, handel en investeringen. Een ondernemer die in aanmerking wil komen voor een opdracht voor het uitvoeren van een publiek infrastructuurproject in een van de DRIVE-landen kan een aanvraag indienen.

Belangrijkste voorwaarden

Om in aanmerking te komen voor een financiële bijdrage uit DRIVE dient de aanvraag tenminste te voldoen aan de volgende vereisten:

- Het is een infrastructuurproject in één van de DRIVE-landen (lijst op www.rvo.nl/drive).
- Het project heeft een omvang tussen 5 en 60 miljoen euro (inclusief financieringskosten).
- Het project is gebaseerd op een haalbaarheidsstudie.
- Er is een exploitatie- en onderhoudsplan, waarvan de kosten inzichtelijk zijn.
- Het toezicht op de naleving van het contract is inzichtelijk.
- Er is een Environmental and Social Impact Assessment (ESIA) uitgevoerd overeenkomstig de IFC Performance Standards.
- De aanvrager heeft een lopend en operationeel IMVO-beleid.

Deadline

De aanvraagprocedure bestaat uit 3 stappen: quickscan, intake en aanvraag. Voor de periode 2015-2016 is een verplichtingenbudget van € 150 miljoen beschikbaar. Het budget wordt jaarlijks vastgesteld met een publicatie in de Staatscourant. De Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO.nl) behandelt aanvragen in volgorde van binnenkomst, op basis van de datum van ontvangst van een volledige aanvraag.

Subsidiebedrag

De subsidie bedraagt minimaal 10-, 15- of 45%, afhankelijk van de inkomenscategorie (hoog middeninkomens-, laag middeninkomens-, of laaginkomens-/minst ontwikkeld land) en wordt berekend overeenkomstig de door het Development Assistance Committee (DAC) van de

Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO) vastgestelde wijze en uitgedrukt als een percentage van de nominale waarde van het krediet.

Meer informatie

Meer informatie is beschikbaar op: <http://www.rvo.nl/subsidies-regelingen/drive>

Aansluiting met thema's Ruimtelijke Adaptatie

Bedrijven kunnen gebruik maken van deze regeling om in een ontwikkelingsland de aanleg van publieke infrastructuur tegen een lagere prijs aan te bieden. De focus ligt op publieke infrastructuur in onder andere de sector van water. Hierbij gaat het bijvoorbeeld om de aanleg van riolering.

Toelichting

Het Waddenfonds is opgericht om een duurzame en kwalitatieve impuls te geven aan ecologie en economie van het Waddengebied. Sinds 1 januari 2012 zijn de provincies Noord-Holland, Groningen en Fryslân verantwoordelijk voor het Waddenfonds. Tijdens vooraf aangekondigde openstellingsperiodes kunnen subsidieaanvragen worden ingediend. Een aanvraag wordt bij voorkeur binnen 13 weken afgehandeld, maar deze termijn kan éénmalig worden verlengd. De aanvragen moeten bijdragen aan de hoofddoelstellingen.

Subsidieactiviteiten

Er zijn 8 thema's waarvoor een aanvraag kan worden ingediend: natuur; water; werelderfgoed, cultuurhistorie en landschapontwikkeling; duurzame recreatie; verduurzaming energiehuishouding; duurzame havens; duurzame visserij; duurzame agrarische sector.

Het thema water kent de volgende themalijnen:

- Extra vooroevers bij dijkversterking, zachte dijken, stuifduinen, wash-overs.
- Slim benutten van zoet water.

Belangrijkste voorwaarden

De subsidiabele kosten van het project moeten minstens € 200.000,- bedragen om voor subsidie in aanmerking te komen. Het openstellingsbesluit kent daarop één uitzondering. Voor projecten ten laste van het Budget Lokale Innovaties mogen de subsidiabele kosten niet minder dan € 10.000,- en niet meer dan € 200.000,- bedragen.

Subsidie wordt in ieder geval niet verstrekt als:

- het project niet bijdraagt aan de hoofddoelen van het Waddenfonds;
- de aanvraag niet voldoet aan Subsidieverordening, Jaarprogramma of Openstellingsbesluit;
- het project niet (overwegend) gericht is op het Waddengebied en op behoud of versterking van Waddenspecifieke kenmerken;
- het project betrekking heeft op reguliere investeringen of op regulier beheer of onderhoud;
- het project inbreuk maakt op een duurzame ontwikkeling van het Waddengebied;
- de gevraagde subsidie niet in redelijke verhouding staat tot het projectresultaat;
- het project financieel, organisatorisch, technisch of economisch niet haalbaar is;
- de exploitatie na afloop van uw project niet realiseerbaar is.

Subsidiebedrag

Dit verschilt per subsidieactiviteit. In het openstellingsbesluit zijn de subsidiepercentages opgenomen.

Deadline

Op dit moment zijn er geen thema's opengesteld voor het indienen van aanvragen. Het uitvoeringsplan kent een looptijd van 2014-2017. Voor 2016 worden weer openstellingen verwacht.

Meer informatie

Meer informatie is te vinden op: <http://www.waddenfonds.nl/>

Aansluiting met thema's Ruimtelijke Adaptatie

Maatregelen ter versterking van de ecologische, cultuurhistorische en landschappelijke waarden die tevens bijdragen aan de kustveiligheid en aan versterking van de kustverdediging.

Projecttypen:

- Pilots gericht op 'verzachting' van de conventionele, 'harde' kustverdediging;
- Dynamisch kustbeheer in duingebieden op de Waddeneilanden door ontwikkeling van stuifdijken (stuifduinen) en / of 'washovers';
- Pilots gericht op vernieuwende kustverdedigingsconcepten in combinatie met natuurlijke vooroevers, intergetijdegebieden (wisselpolders) en/of hoogwatervluchtplaatsen;
- Projecten die bijdragen aan het versterken van de ecologische, landschappelijke en/of cultuurhistorische waarden van de kustverdediging.

Bovenstaande projecttypen sluiten aan op de thema's van wateroverlast en overstromingen.

Toelichting

De MIT-regeling (Mkb innovatiestimulering Regio en Topsectoren) is bedoeld om innovatieve mkb's te laten profiteren van het topsectorenbeleid. Met behulp van diverse instrumenten wordt hier invulling aan gegeven. Zo worden bijvoorbeeld kennisvouchers beschikbaar gesteld, of kan men deelnemen aan R&D-samenwerkingsprojecten. In 2016 stelt het Ministerie van Economische Zaken 34 miljoen euro voor dit instrument beschikbaar en naar verwachting komt er in totaal ongeveer 50 miljoen euro beschikbaar. De regeling is op dit moment (maart 2016) nog niet gepubliceerd.

Het topsectorenbeleid heeft tot doel bedrijven, overheid en kennisinstellingen samen te laten werken aan innovatie. Elke topsector heeft daarvoor een agenda opgesteld, en financiële middelen beschikbaar gesteld om deze agenda uit te voeren. Vooral ook voor het mkb dat actief is in zo'n sector vormen deze agenda en de bijbehorende middelen een mooie kans daaraan een bijdrage te leveren.

Subsidieactiviteiten

Hieronder worden de verschillende instrumenten toegelicht.

MIT-kennisvoucher

Een MIT-kennisvoucher is een 'waardebond' waarmee een mkb-ondernemer een kennisvraag kan laten beantwoorden door een kennisinstelling. Een mkb-ondernemer formuleert een kennisvraag voor de vernieuwing van producten, productieprocessen of diensten. Vervolgens benadert de ondernemer een kennisinstelling die het antwoord op deze vraag kan verzorgen. Met de voucher kan de ondernemer 50% van de rekening van de kennisinstelling voldoen, hij moet daarvoor wel binnen 4 maanden na ontvangst van de voucher een ondertekende opdracht of offerte van de kennisinstelling overleggen. De kennisinstelling verzilvert de ontvangen voucher bij de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland. De maximale waarde van een voucher is € 3.750. Uit het landelijke budget was in 2015 € 1,5 miljoen beschikbaar voor kennisvouchers. De toewijzing van de kennisvouchers gebeurt op basis van het principe 'wie het eerst komt, die het eerst maalt'.

Een aanvraag bestaat uit:

- een aanvraagformulier;
- verklaring de-minimis.

Innovatieadviesproject

Een mkb-ondernemer kan een innovatieadviesproject laten uitvoeren door een kennisinstelling of een onafhankelijke adviesorganisatie. een adviesorganisatie is een organisatie, niet zijnde een kennisinstelling, die deskundigheid heeft op het gebied van de op grond van deze regeling te subsidiëren activiteiten, en die als bedrijfsactiviteit adviesopdrachten uitvoert. Een innovatieadviesproject wordt uitgevoerd voorafgaand aan een innovatietraject en kan bestaan uit het beantwoorden van een kennis- en/of een adviesvraag.

Een innovatieadviesproject voegt voor de ondernemer nieuwe kennis toe en kan bestaan uit de volgende onderdelen:

- adviseren over een toepassingsgerichte kennisvraag gericht op de vernieuwing of ontwikkeling van producten, productieprocessen en diensten (al dan niet op basis van het verrichten van onderzoek);
- verstrekken van innovatieadviesdiensten of innovatieondersteuningsdiensten.

De subsidie bedraagt 50% van de subsidiabele kosten en is maximaal € 10.000. De subsidie wordt, in tegenstelling tot de kennisvouché, betaald aan de ondernemer. Subsidiabele kosten zijn de kosten die de kennisinstelling of adviesorganisatie maakt voor de beantwoording van de kennis- of adviesvraag. De looptijd van een innovatie-adviesproject is maximaal 1 jaar. Met de uitvoering van het innovatieadviesproject wordt gestart binnen 4 maanden na subsidieverlening.

Voor dit instrument was zowel in de regio als landelijk budget beschikbaar. De toewijzing van subsidie voor een innovatieadviesproject gebeurt op basis van het principe 'wie het eerst komt, die het eerst maalt'.

Een aanvraag bestaat uit:

- aanvraagformulier;
- projectplan.

Haalbaarheidsproject

Een individuele mkb-ondernemer kan een haalbaarheidsproject uitvoeren. Een haalbaarheidsproject brengt de technische en economische risico's in kaart van een voorgenomen innovatieproject. Een haalbaarheidsproject bestaat uit een haalbaarheidsstudie, eventueel aangevuld met industrieel onderzoek of experimentele ontwikkeling. Bij een haalbaarheidsstudie moet u denken aan literatuuronderzoek, octrooionderzoek, inventarisatie van beschikbare technologie en potentiële partners, marktverkenning en concurrentieanalyse. Activiteiten die behoren tot industrieel onderzoek of experimentele ontwikkeling zijn werkzaamheden die zijn gericht op het verkrijgen van kennis gericht op de ontwikkeling van nieuwe producten, productieprocessen of diensten. Een haalbaarheidsproject bestaat voor tenminste 60% van de kosten uit een haalbaarheidsstudie. De subsidie bedraagt 40% van de subsidiabele kosten en is maximaal € 50.000. Alleen de kosten van de aanvrager zijn subsidiabel. De looptijd van een haalbaarheidsproject bedraagt maximaal 1 jaar. Binnen 4 maanden na indiening van de subsidieaanvraag moet gestart worden met de uitvoering van het haalbaarheidsproject.

Voor dit instrument was in 2015 zowel regionaal als landelijk budget beschikbaar. De toewijzing van subsidie voor een haalbaarheidsproject gebeurt op basis van het principe 'wie het eerst komt, die het eerst maalt'.

Een aanvraag bestaat uit:

- aanvraagformulier;
- projectplan.

R&D-samenwerkingsproject

Een mkb-ondernemer kan namens een samenwerkingsverband een aanvraag indienen voor een R&D-samenwerkingsproject. Een MIT-R&D-samenwerkingsproject is gericht op de ontwikkeling of vernieuwing van producten, productieprocessen of diensten. Het project bestaat uit industrieel

onderzoek en/of experimentele ontwikkeling, voor gezamenlijke rekening en risico uitgevoerd door een samenwerkingsverband van minimaal 2 mkb-ondernemers. Subsidie kan, als het instrument beschikbaar is in de betreffende regio/provincie, worden aangevraagd in de provincie of regio waar de penvoerder gevestigd is als én als ook minimaal 40% van de projectkosten in de betreffende regio worden gemaakt. Dit houdt in dat de kosten die de penvoerder maakt plus de kosten van de eventueel in dezelfde regio gevestigde deelnemers bij elkaar minimaal 40% bedragen. De subsidie bedraagt 35% van de subsidiabele kosten. De subsidie is minimaal € 50.000 en maximaal € 200.000 per innovatieproject, waarvan maximaal € 100.000 per deelnemer. De deelnemers aan het MIT-R&D-samenwerkingsverband vormen een evenwichtig samenwerkingsverband met betrekking tot de verdeling van de kosten en verdeling van de inbreng van de deelnemers. Dit betekent dat één deelnemer niet meer dan 70% van de kosten voor zijn rekening mag nemen. Alleen de kosten, gemaakt door de mkb-ondernemers zijn subsidiabel. De looptijd van een MIT-R&D samenwerkingsproject bedraagt maximaal 2 jaar.

Voor dit instrument was in 2015 zowel regionaal als landelijk budget beschikbaar. De toewijzing van subsidie voor een MIT-R&D-samenwerkingsproject gebeurt op basis van het tenderprincipe.

Een aanvraag bestaat uit:

- aanvraagformulier;
- projectplan.

Netwerkactiviteiten

Alleen een Topconsortium voor Kennis en Innovatie (TKI) kon een aanvraag indienen voor netwerkactiviteiten. Netwerkactiviteiten zijn bijvoorbeeld masterclasses, workshops of conferenties om kennisdeling en netwerkvorming tussen mkb-ondernemers te bevorderen. Uitsluitend de door een Topconsortia voor Kennis en Innovatie (TKI) aan derden uitbestede kosten (zaalhuur, catering, evenementenbureau etc) worden voor 100% vergoed, mits deze kosten niet meer bedragen dan € 1.000 per mkb-deelnemer aan de netwerkactiviteit. De looptijd van een project bedraagt maximaal 1 jaar. Het beschikbare budget bedraagt maximaal € 100.000 per topsector met uitzondering van HTSM/ICT (€ 200.000). De toewijzing van subsidie voor netwerkactiviteiten gebeurt op basis van het principe 'wie het eerst komt, die het eerst maalt'.

Een aanvraag bestaat uit:

- aanvraagformulier;
- projectplan.

Innovatiemakelaar

Alleen een Topconsortium voor Kennis en Innovatie (TKI) kon een aanvraag indienen voor innovatiemakelaars. Een TKI huurt een innovatiemakelaar in om mkb-ondernemers managementconsulting te geven. Het advies richt zich op:

- innovatie van producten, processen of diensten;
- het verlenen van technologische bijstand;
- diensten voor het overdragen van technologie.

De subsidie voor de diensten van innovatiemakelaar(s) bedraagt 50% van de subsidiabele kosten. Er geldt een maximum van € 10.000 per mkb-ondernemer per jaar. De looptijd van een project bedraagt maximaal 1 jaar. Het beschikbare budget bedraagt, samen met de netwerkactiviteiten,

maximaal € 200.000 per topsector met uitzondering van HTSM/ICT en Chemie/Biobased. Deze combinaties van Topsector en doorsnijdend thema hebben ieder een budget van € 400.000. De toewijzing van subsidie voor innovatiemakelaars gebeurt op basis van het principe 'wie het eerst komt, die het eerst maalt'.

Een aanvraag bestaat uit:

- aanvraagformulier;
- projectplan.

Belangrijkste voorwaarden

In 2016, net als in 2015, kent de MIT-regeling een regionaal en een nationaal deel. Ondernemers moeten eerst een beroep doen op de diverse MIT-instrumenten in hun eigen regio. Wanneer een aanvraag inhoudelijk niet past binnen de Regionale Innovatiestrategie of wanneer het MIT-instrument niet regionaal wordt aangeboden, dan kunnen zij een beroep doen op de landelijke MIT-instrumenten. De regionale MIT-instrumenten zijn: adviesprojecten, haalbaarheidsprojecten en R&D-samenwerkingsprojecten. De landelijke MIT-instrumenten zijn de kennisvouchers en de twee TKI-instrumenten (Innovatiemakelaars en netwerkactiviteiten).

Subsidiebedrag

Dit verschilt per instrument. In het openstellingsbesluit zijn de subsidiepercentages opgenomen.

Deadline

Voor 2016 worden weer openstellingen verwacht. De verwachte openstelling ligt rond 10 mei 2016. De ervaring heeft geleerd dat het budget vrijwel meteen wordt aangevraagd op de eerste dag van de openstelling. Het is dus belangrijk om meteen na de openstelling de aanvraag in te dienen.

Meer informatie

Meer informatie is te vinden op: <http://www.rvo.nl/subsidies-regelingen/mkb-innovatiestimulering-regio-en-topsectoren-mit>

Aansluiting met thema's Ruimtelijke Adaptatie

Op het moment dat het MKB voornemens is een innovatieproject uit te voeren in het kader van ruimtelijke adaptatie kan zij subsidie aanvragen voor één van de innovatieinstrumenten.

Een project moet bijdrage aan het beleid van een topsector. De Topsector Water kent drie subsectoren: Maritieme; Delta- en Watertechnologie. In het kader van deltatechnologie zijn de volgende thema's benoemd:

1. Waterveiligheid
2. Duurzame deltasteden
3. Natte infrastructuur
4. Watermanagement
5. Water en voedsel
6. Water en energie
7. Water en ICT
8. Eco-engineering & nature based solutions

9. Duurzaam functioneren watersystemen
10. Duurzaam gebruik estuaria, zeeën, en oceanen

Voor watertechnologie zijn de innovatiethema's benoemd:

1. Resource Efficiency (efficiënt grondstof gebruik en sluiten van kringlopen)
2. Smart Water systems (efficiënt en effectief mogelijk gebruik van water(zuiverings)technologieën incl ICT).
3. Sustainable Cities; Urban Water Cycle; innovatieve infrastructuur en slim assetmanagement voor een duurzame stad.

Toelichting

Met Eurostars stimuleren het ministerie van Economische Zaken en de Europese Commissie het onderzoekuitvoerende mkb om marktgerichte technologische ontwikkeling uit te voeren. Het doel is snellere ontwikkeling en groei van kleine bedrijven. De Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO.nl) voert Eurostars uit in opdracht van het ministerie.

Eurostars is een Europees innovatieprogramma en een initiatief van EUREKA en de Europese Commissie. Eurostars geeft projecten financiële ondersteuning via de nationale overheid van ieder deelnemend land. Het subsidiebedrag hangt af van de projectactiviteiten, de aard van de deelnemers en het land waarin men gevestigd is.

Het totale budget voor het Eurostars is ruim € 1.100 miljoen. Het Nederlandse budget is ruim € 18 miljoen per jaar. Dit budget verdeelt Eurostars over 2 calls. Het definitieve budget voor een call wordt via een publicatie in de Staatscourant bekend gemaakt.

Subsidieactiviteiten

Eurostars is bestemd voor het onderzoekuitvoerende mkb (research performing SME). Deze bedrijven zetten een specifiek deel van hun omzet of fte's in voor toegepast onderzoek en experimentele ontwikkeling (zie onderstaande tabel). Ook andere organisaties kunnen, onder voorwaarden, deelnemen aan Eurostars-projecten. Er moet altijd een samenwerking zijn tussen partijen uit minstens 2 Eurostarslanden.

Mkb: aantal medewerkers	Minimum aantal fte's werkzaam in R&D	of	Minimum % fte's werkzaam in R&D	of	Minimum % omzet besteed aan R&D
inzet specifiek deel van omzet of fte's: welke het laagst is					
0 tot en met 100	5	of	10%	of	10%
101 tot 250	10	of	10%	of	10%

Eurostars helpt (kleine) bedrijven om marktgerichte technologische ontwikkeling uit te voeren. Eurostars wil de time-to-market van deze nieuwe technologieën verkorten en de technische risico's verkleinen. Kleine bedrijven kunnen zich daardoor sneller ontwikkelen en groeien.

Belangrijkste voorwaarden

Om voor subsidie in aanmerking te komen zijn twee stappen noodzakelijk. Eerst dient een full proposal te worden ingediend bij het Eurostars secretariaat in Brussel. Dit verloopt via een online aanvraagformulier. Ingediende projectvoorstellen worden getoetst aan de onderstaande eligibility criteria.

- De projectcoördinator is een R&D intensief MKB, afkomstig uit een Eurostarsland;
- Er zijn minimaal 2 organisaties uit minimaal 2 Eurostarslanden betrokken;
- Er is een gebalanceerd consortium; geen organisatie of land draagt meer dan 75% van de kosten;
- De projectduur is maximaal 36 maanden;
- De marktintroductie is binnen 24 maanden na projecteinde voorzien;
- Het project kent een civiele toepassing;

- Het R&D intensief MKB draagt minimaal 50% van totale projectkosten, exclusief subcontracting.

Na een experts review worden de voorstellen inhoudelijk beoordeeld en gerankt door een onafhankelijke internationale jury. Alleen projecten die boven de threshold zijn beoordeeld worden gerankt. Voorstellen worden geëvalueerd op onderstaande criteria:

- projectplanning en kwaliteit consortium;
- markt en commercialisatie;
- innovatie en R&D.

De tweede stap betreft de daadwerkelijke subsidieaanvraag in het eigen land. Alleen goedgekeurde en gerankte voorstellen kunnen voor financiering in aanmerking komen. Hierbij gelden de nationale regels van de nationale programma's. De volgorde van de rankinglijst wordt gerespecteerd door alle deelnemende Eurostars landen bij de toekenning van de nationale budgetten.

Subsidiebedrag

De maximale bijdrage per project bedraagt € 500.000,- voor alle Nederlandse projectpartners samen. In onderstaande tabel zijn de subsidiepercentages per organisatie voor onderzoek en voor ontwikkeling opgenomen.

	Onderzoek	Ontwikkeling
MKB	45 %	35 %
Groot bedrijf	35 %	25 %
Kennisinstelling	50 %	25 %

Deadline

De laatste sluitingsdatum voor het indienen van internationale projectvoorstellen was op 18 februari 2016. Jaarlijks zijn er twee indieningsperiodes.

Meer informatie

Meer informatie is te vinden op: <http://www.rvo.nl/subsidies-regelingen/eurostars-%E2%80%93-subsidie-internationale-marktgerichte-rd>

Aansluiting met thema's Ruimtelijke Adaptatie

Eurostars-2 helpt het MKB om marktgerichte technologische ontwikkeling uit te voeren. Door internationale R&D samenwerking is de time-to-market van deze nieuwe technologieën te verkorten en zijn technische risico's te verkleinen. (Kleine) bedrijven kunnen zich daardoor sneller ontwikkelen en groeien. Er zijn geen thematische restricties. Op het moment dat het MKB een technologische ontwikkeling uitvoert in het kader van ruimtelijke adaptatie en samenwerkt met een buitenlandse partner kan zij subsidie aanvragen.